

**ИМЕТО НА МАКЕДОНИЈА:
ЗОШТО Е ВАЖЕН СПОРОТ И КАКО ДА СЕ РАЗРЕШИ**

10 декември 2001

Содржина

РЕЗИМЕ И ПРЕПОРАКИ

I. ВОВЕД	4
А. ИСКРА НАДЕЖ	4
Б. АНТИОХРИДСКА ФРАКЦИЈА	3
1. Антиохридски став, став за поделба?	3
2. Чекор назад, не напредок	4
В. МЕЃУНАРОДНОТО ДВОУМЕЊЕ	6
Г. МАКЕДОНСКОТО НЕЗАДОВОЛСТВО	7
Д. СТРУКТУРАЛНИ ПРОБЛЕМИ СО ОХРИДСКИОТ ДОГОВОР	8
Ѓ. МАКЕДОНСКАТА ЗАГУБА НА “ЕКВИДИСТАНЦА”	10
II. РАСПРАВА ЗА ИМЕТО	12
А. ПОТЕКЛО И ЕВОЛУЦИЈА	12
1. “Македонското прашање” и историското негирање на македонскиот идентитет..	12
2. Независна Македонија и расправа за името.....	13
Б. КОЈ Е СТАВОТ НА АТИНА.....	14
В. КОЈ Е СТАВОТ НА СКОПЈЕ.....	16
Г. СПОРЕДБА НА ПОЗИЦИИТЕ.....	17
Д. МЕЃУНАРОДНИОТ ИНТЕРЕС.....	18
III. НОВ ПРЕДЛОГ: ТРИЛАТЕРАЛЕН, НЕ БИЛАТЕРАЛЕН	19
А. ТРИТЕ КЛУЧНИ ЕЛЕМЕНТИ.....	19
Б. ПРОЦЕДУРА НА МЕЃУНАРОДНАТА ЗАЕДНИЦА.....	22
В. ДОПОЛНИТЕЛНИ ПРАШАЊА	22
1. Бугарија, Србија и македонските симболи.....	22
2. Албанија, Бугарија и македонските малцинства	22
IV. ЗАКЛУЧОК	23

ИМЕТО НА МАКЕДОНИЈА: ЗОШТО Е ВАЖЕН СПОРОТ И КАКО ДА СЕ РАЗРЕШИ

РЕЗИМЕ

На 16 ноември 2001, Собранието на Македонија усвои уставни амандмани што претходно беа договорени во Охрид, кога лидерите на Македонците и на албанското малцинство го потпишаа охридскиот Рамковен договор. Истиот ден, претседателот Трајковски ги појасни условите за амнестија на албанските бунтовници, во согласност со меѓународните препораки.

Овие позитивни чекори го зајакнаа Охридскиот договор. Но сепак, ризиците сè уште не се надминати, ниту пак Македонија е целосно излезена од зоната на опасност. Силна фракција во Владата сè уште се спротивставува на договорените реформи и ќе се спротивставува на примената на тие реформи. Обичните Македонци длабоко не се согласуваат со начинот на кој Охридскиот договор беше постигнат и остануваат сомничави на целокупната улога на меѓународната заедница. Тоа претставува сериозна пречка на процесот на реформи, но и сериозна поплака на која се повикува антиреформската фракција/група.

Од аспект на Македонците, Договорот содржи двојна слабост. Прво, ги уважува долгогодишните поплаки на малцинството со тоа што му ги одзема привилегиите на мнозинството. Второ, целта да ја претвори Македонија во “граѓанска држава” ја прави Македонија аномалија во регионот кој е составен од “етнички” држави, а три од нив постојано го оспоруваат македонскиот идентитет. Грција се спротивставува на меѓународното признавање на Македонија под уставното име, Србија ја негира автокеفالноста на Македонската православна црква, додека пак Бугарија (која ја признава Македонија како држава), го негира постоењето на македонскиот јазик и македонската нација.

И покрај успехот во Охрид, меѓународната заедница ја потценува опасноста што Рамковниот договор ја наметнува на македонскиот, и онака веќе чувствителен идентитет, и начинот на кој го еродира капацитетот на земјата да ги спроведе договорените реформи. Тоа доведе до губење на влијанието. Мисиите на НАТО и ОБСЕ дозволија да бидат заобиколени од антиреформистите. Парламентарните избори – што треба да се одржат во април – не се гаранција дека поумерени лидери ќе бидат избрани.

Конфликтот со дел од албанското малцинство го присили Скопје да бара воена помош (како оружје така и политичка поддршка) од истите тие соседи кои го негираат македонскиот идентитет. Постои вистински ризик дека антиреформската групација во Скопје ќе падне во искушение да употреби воено решение, дури и по цена на државна поделба – а тоа е потег што ќе биде широкоградо пречекан од албанските екстремисти.

Општо земено, конфликтот со Албанците и недостатоците на Рамковниот договор драматично ја зголемија важноста на македонската криза на идентитетот. Меѓународната заедница мора да ги увери Македонците во спротивното за да се создаде порелаксирана политичка атмосфера за спроведување на реформите како и конструктивна соработка.

Најакутно прашање на идентитетот, кое ако се разреши ќе има најголемо и најпозитивно влијание е долгогодишниот спор за името со Грција. Додека и двете земји го присвојуваат името и наследството, македонското присвојување не е ексклузивно. Меѓутоа, само Македонците зависат од името “Македонија” како име на државата и на народот.

Грција има подиректен интерес од другите членки на ЕУ да се стабилизира Македонија, но тешко е да се очекува да ја промени својата позиција без јасна порака од нејзините партнери дека ги разбираат нејзините жалби и ќе ѝ помогнат да се осигураат нејзините основни поплаки. Грчкото лидерство е клучно. Иако грчката финансиска и безбедносна помош е од корист, таа не може да ја замени потребата да се обезбеди македонскиот идентитет.

Билатералните разговори што се водат во ОН за да се разреши спорот не доведоа до решение, ниту пак, со оглед на природата на прашањето и на досегашните разговори, е извесно дека ќе доведат до решение. Меѓународната заедница има обврзувачка стратешка причина да го признае уставното име на Македонија како прашање на регионалната безбедност, а тоа може да биде направено на начин што ќе им излезе во пресрет и на грчките легитимни поплаки.

МКГ предлага трилатерално решение со следните три елементи што едновременно треба да стапат во сила:

- Билатерален договор ќе биде склучен меѓу Скопје и Атина во кој Македонија ќе направи значајни отстапки на Грција, вклучувајќи декларација за односот кон грчкото културно наследство во македонските наставни програми; договор кој ќе ѝ дозволи на Грција да употребува свое име за Македонија, како и строга заштита од можноста Македонија да го користи своето уставно име на сметка на Грција, како на комерцијален план, така и на законодавен.
- Членките на НАТО и Европската Унија и други земји ќе го охрабрат овој билатерален договор со размена на дипломатски ноти до двете страни, во кои тие ќе го признаат македонското име како “Republika Makedonija” и ќе ѝ ветат на Грција дека ќе се консултираат со неа во врска со соодветни мерки што ќе се преземат доколку договорот се прекрши.
- Обединетите Нации како и други меѓународни организации ќе ја усвојат употребата на уставното име Republika Makedonija на македонски јазик во сите свои тела.

Пред формално да се признае името Republika Makedonija билатерално и во меѓународни организации, разумно би било меѓународната заедница да побара две претходни отстапки од Македонија во врска со спроведувањето на Рамковниот договор, и тоа:

- Покана НАТО да го продолжи својот мандат најмалку шест месеци по март 2002; и
- Покана ОБСЕ да ја продолжи својата мисија 12 месеци по декември 2001, со мандат да го надгледува изборниот процес во сите негови делови, вклучувајќи целосен пристап и надлежност да врши преглед и да дава препораки.

Најголемата придобивка на овој пакет ќе биде фактот дека на тој начин ќе се консолидираат придобивките во Охрид и ќе се обезбеди македонското чувство на сигурност и верба во меѓународната заедница. Меѓународното признавање на земјата под името што таа за себе го избрала ќе го обезбеди токму тој елемент што недостига во сегашната ситуација – поддршка на македонскиот национален идентитет.

Предложениот пакет исто така ќе им излезе во пресрет на клучните грчки барања: а тоа е промена на името на државата и дека таа нема да го монополизира името “Македонија”. Грција ќе го задржи правото во ОН или во други меѓународни тела да го употребува името што ѝ одговара (како, на пример, Горна Македонија). Нема да има никакви граници на комерцијална употреба на името “Македонија” или пак која било негова варијанта, а тоа важи за производи што се произведуваат како во грчката провинција Македонија, така и во Република Македонија.

Исто така, во грчка корист ќе биде експлицитното наведување на предложениот билатерален договор Скопје-Атина во предложените дипломатски ноти кои ќе го признаат македонското име. За првпат Грција нема да мора да биде зависна од македонските ветувања, туку ќе биде поддржана од светските сили кои ќе бидат гарант за спроведување на целиот пакет.

Предлогот не може сосема сè да реши и ќе ја соочи меѓународната заедница со потребата да прекине со една веќе востановена практика што трае цела деценија. Ќе биде тешко да се преговара, но според проценките на МКГ, по консултациите што беа вршени во Скопје, Атина и други клучни меѓународни фактори, не е неможно да се постигне тоа. Алтернативата е или да се остави спорот за името да трае, што ќе биде сигнал до Македонците дека меѓународната заедница можеби не е целосно посветена на охридските реформи, или пак да се зачува Македонија како единствена држава. Ова е порака со опасни импликации.

ПРЕПОРАКИ

1. За да се создаде психолошка база за постигнување на клучниот следен чекор за обезбедување траен мир во Македонија, треба да се направи голем напор – како од ЕУ така и од САД – а тоа е да се реши спорот за името на Македонија на начин што ќе обезбеди на Македонија витална поддршка за нејзиниот национален идентитет, а истовремено ќе им излезе во пресрет на грчките легитимни барања.
2. Најдобриот начин да се реши тој спор е трилатерално решение со следните три елементи што едновремено ќе стапат во сила:
  - Билатерален договор меѓу Скопје и Атина што ќе вклучи македонски отстапки на грчките барања, како и право Грција да употребува свое име за Македонија. Истовремено ќе се дадат гаранции за идните односи;
  - Дипломатски ноти од ЕУ и НАТО, и други држави кои ќе го признаат македонското име како Republika Makedonija, но и ќе ги наведат условите на билатералниот договор. Истовремено ќе се издаде ветување на Грција дека ќе се консултираат со неа за соодветни мерки доколку договорот се прекрши, и
  - Усвојување и употреба за работни потреби од ОН и други меѓународни организации на името Republika Makedonija на македонски јазик.
3. Пред формално да се признае името Republika Makedonija билатерално и во меѓународни организации, најмалку две претходни отстапки треба да бидат побарани од Македонија во врска со примената на Рамковниот договор:
  - Да се покани НАТО да ја продолжи својата мисија најмалку шест месеци по март 2002, и
  - Да се покани ОБСЕ да ја продолжи својата мисија 12 месеци по декември 2001, со мандат да го надгледува изборниот процес во сите негови делови, вклучувајќи целосен пристап и надлежност да врши прегледи и препораки.

Скопје/Брисел, 10 декември 2001

ИМЕТО НА МАКЕДОНИЈА: ЗОШТО Е ВАЖЕН СПОРОТ И КАКО ДА СЕ РАЗРЕШИ

I. ВОВЕД

A. ИСКРА НАДЕЖ

Потпишувањето на Рамковниот договор во Охрид на 13 август 2001 беше забележителен успех на европските, американските и посредниците на НАТО кои посредуваа во договарањето. Тој договор даде основа за долгорочно мултиетничко решение на проблемите на националностите во Македонија. Првата фаза на имплементацијата исто така се спроведе во голем дел во согласност со планираното: албанските бунтовници предадоа дел од нивниот арсенал на НАТО силите и формално се распуштија во септември.

Оттогаш, прогресот во Македонија е делумен. Македонците беа лути на НАТО што делумното разоружување тој го третираше како целосно. Лидерите на Македонците го одложуваа усвојувањето на Рамковниот договор во Собранието. Тензиите во етнички мешаните подрачја во земјата продолжија.

Првиот посериозен судир се појави во средината на ноември што можеше да доведе до драматична ескалација на насилството. На 11 ноември земјата наизглед повторно се наоѓаше на работ на поширок конфликт по ингирирањето од претседателот Борис Трајковски и министерот за внатрешни работи Љубе Бошковиќ на предупредувања кои доаѓаа од меѓународната заедница. Тие испратија вооружени полициски единици во востаничките области¹, наводно да ги обезбедат масовните гробници крај селото Непроштено.

Елитните полициски сили брзо заробија седум наводни лидери на бунтовниците и се разместија во село во близина на гробницата. Вооружени Албанци одговорија со минофрлачи, притоа убивајќи тројца полицајци. По голем број македонски цивили беа киднапирани и чувани во заложништво за седумте притворени Албанци.² Бошковиќ, притоа, ја даде следната изјава за новинарите: “тукушто го почнавме второто полувреме”.³

Пет дена подоцна, на 16 ноември, на седницата на Собранието која траеше доцна во ноќта, Парламентот со двотретинско мнозинство ги усвои уставните амандмани – суштината на Рамковниот договор што беше

---

¹ Ова се однесува на областите што во моментот се под контрола на албанската Ослободителна национална армија (ОНА) кога силите на НАТО пристигнаа кон крајот на август. Иако ОНА е формално распуштена за време на операцијата на НАТО Неопходна жетва (27 август 2001 до 26 септември 2001), веројатно е дека сè уште ги контролира областите во кои македонските сили за безбедност не се присутни.

² Самопрогласената “Албанска национална армија” презеде јавна одговорност за нападите и киднапирањата. Лидерот на ОНА Али Ахмети успеа да издејствува ослободување на киднапираните Македонци.

³ Коментар даден на новинарите на 11 ноември, според Ројтерс.

потпишан од македонските лидери и лидерите на албанското малцинство во Охрид на 13 август 2001.⁴ Истиот ден, Претседателот Трајковски им испрати писмо на лидерите на ЕУ, ОБСЕ и НАТО прифаќајќи ја строгата меѓународна интерпретација на декларацијата за амнестија што беше издадена од претседателот на 8 октомври 2001.⁵

Бошковски подоцна се прогласи за “човек кој е за мир”, и кој ќе презема внимателни и релаксирани пристапи во врска со враќањето на неговите полициски сили во обласите под доминација на Албанците и ќе соработува со меѓународната заедница.⁶ Премиерот Љупчо Георгиевски исто така се откажа од неговата вообичаена незаинтересираност, согласувајќи се да соработува со меѓународните претставници.

Драматичен пресврт се случи кога прореформските политичари ја зграбија својата шанса по инцидентот кај масовната гробница. Повеќето Македонци не сакаат војна. Наместо да му биде аплаудирано за бранењето на македонските жртви, Бошковски беше осуден од поголемиот број македонски партии за авантуризам и создавање три нови жртви. Трајковски се обиде да се ограда од сопствениото ентузијастичко одобрување на мисијата, притоа соочувајќи се со остри критики во медиумите.⁷ Исто така, ексхумацијата која се одвиваше под мониторинг на Хашкиот трибунал резултираше со пронаоѓање остатоци од човечки тела, но се покажа дека не се работи за масовна гробница како што претходно се наведуваше.

Усвојувањето на реформите и писмото за амнестија ги намали наталожените незадоволства кај албанските лидери. Имено, одделни команданти на ОНА биле нестрпливи со процесот и од флексибилните албански лидери.⁸ Од таа перспектива, Албанците го дале својот максимум во Охрид за да бидат наградени со речиси двомесечно одложување и тактики во Собранието во врска со усвојувањето на уставните реформи,⁹ очекуваниот закон за амнестија беше заменет со нејасната изјава на претседателот;¹⁰ спорадичните

---

⁴ Конечното гласање резултираше со 94 гласови “за” и 13 “против”. Сите присутни пратеници на ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ПДП и ДПА гласаа за амандманите. Пратениците од ЛП, НД, ДА и ВМРО-ВМРО гласаа против. За Рамковниот договор, в. ICG Balkans Briefing, *Macedonia: War on Hold*, 15 August 2001.

⁵ Писмото на претседателот Трајковски до лидерите на ЕУ, ОБСЕ и НАТО официјално потврдува дека амнестијата се однесува на сите бивши членови на ОНА кои се разоружале до 26 септември 2001, додека пак Владата ќе мора да докаже дека некое лице не се разоружало или пак дека не било член на ОНА и затоа не може да ужива имунитет; дека нема да бидат извршувани нови апсења или судења во врска со тие активности; дека според листата од министерот за правда (моментно етнички Албанец), претседателот ќе издаде помилување за лица кои се во притвор или пак отслужуваат казна; и дека македонската Влада ќе соработува со Меѓународниот суд за воени злосторства (Судот во Хаг) во врска со лица што се осомничени дека учествувале во криминални активности кои се под јурисдикција на Судот во Хаг, па според тоа не можат да уживаат имунитет. Тужителот Карла дел Понте имаше разговори на 20 ноември 2001 со претставници на Владата во врска со тие прашања како и за ексхумацијата на масовните гробници. Трајковски за време на својот говор во Северноатлантскиот совет на 28 ноември 2001 изјави дека министерот за правда Иџет Мемети му доставил листа од 88 поранешни членови на ОНА кои се наоѓаат во притвор или пак ја отслужуваат казната. Претседателот, понатаму рече: “Почнувам со споредувањето на изјавата за амнестија. Како што е познато во јавноста, дојдовме до заедничко разбирање со државните органи да не започнуваме нови случаи или пак да продолжуваме со постојните кои се поврзани со амнестијата”. Комисијата за амнестија при Кабинетот на претседателот се очекува да го заврши прегледот на сите 88 случаи до 8 декември.

⁶ Разговор на МКГ со министерот Бошковски на 22 ноември 2001. В. исто така интервју на МТВ, 21 ноември 2001. Ова беше без сомнение првиот пат кога Бошковски вети целосна соработка.

⁷ Претседателот Трајковски тврдеше дека неговата дозвола на планот на Бошковски се однесувала исклучиво на обезбедување на масовната гробница. Средба на МКГ со Трајковски на 14 ноември, 2001.

⁸ Голем број Македонци сметаат дека операцијата на НАТО “Неопходна жетва” е лажна. Тие сметаат дека ОНА има значително поголем број парчиња оружје од речиси 4.000-те собрани од НАТО, и исто така сметаат дека организацијата не е распуштена. Независните експерти сметаат дека бројот соопштен од НАТО е мал и дека ОНА не е целосно распуштена.

⁹ Усвојувањето на уставните реформи беше поврзано со трите фази во предавањето на оружјето. Тој процес заврши на 26 септември, датумот што беше првично определен како краен за усвојувањето на уставните реформи.

¹⁰ Изјавата за амнестија објавена на 8 октомври 2001 објавува дека “Претседателот има намера да ги амнестира припадниците на т.н. ОНА кои доброволно го предале оружјето... до 26 септември... Амнестијата не се однесува на тие што извршиле воени злосторства и злосторства против човештвото, измачување или убиство на цивили, етничко чистење, уништување на религиозни објекти и други акти за кои е надлежен Хашкиот трибунал”. Изјава на претседателот, “Амнестија за членовите на т.н. ОНА”, 8 октомври 2001. Изјавата, меѓутоа, не содржи информација за ослободувањето на оние што се во притвор или пак отслужуваат казна, ниту пак објаснува како исклучоците за кои е надлежен Хашкиот трибунал ќе бидат спроведувани. Писмото на Трајковски што беше споменато погоре имаше за цел да ги отстрани тие нејаснотии. Со оглед на постојаната недоверба, брзото ослободување на Албанците кои се затворени за слични дела ќе биде

престрелки на теренот како и повремените прекини на слободата на движење; апсењата и судските постапки против поранешните членови на ОНА; како и алармантната реторика на антиреформските политичари и медиуми.

Истовремено, албанското политичко единство што беше видливо откако нивните лидери се сретнаа на 22 мај во Косово, во Призрен,¹¹ се соочуваше со опасност да се растури по поделбата на двете главни албански партии за прашањето на преамбулата на Уставот.

Додека Албанците чекаат да се ослободат оние поранешни членови на ОНА кои сè уште се затворени (и судењето против седумтемина неодамна уапсени), а албанските политичари очекуваат усвојување на останатите закони кои беа договорени во Охрид,¹² настанот на 16 ноември секако ја отстрани опасноста тие повторно да посегнат по оружје. Навистина, ситуацијата на теренот говори дека Македонија е значително подалеку од конфликтот откако НАТО се распореди во август.

Б. АНТИОХРИДСКА ФРАКЦИЈА

Сепак, македонската коалициона влада вклучува силна фракција која се спротивставува на реформите кои беа договорени во Охрид, и се очекува да продолжи да го прави тоа. Предводена од премиерот Георгиевски и министерот Бошковски од ВМРО-ДПМНЕ¹³, како и претседателот на Собранието Андов од ЛП, оваа фракција ги одложуваше уставните реформи истовремено создавајќи одбивност против меѓународната заедница за вршењето притисок врз власта да го прифати Рамковниот договор.

Овие политичари постојано го истакнуваат своето негодување од Рамковниот договор. Според зборовите на премиерот, “сите ние знаеме дека овие уставни промени беа наметнати со тероризам, насилие и притисок”.¹⁴ Ставот на Андов е дека “меѓународната заедница го наметна Охридскиот договор врз Македонците и ја зеде страната на Албанците... Обидите да се уништи Македонија се поддржани од САД и Западот за да ги истиснат руските интереси на Балканот”.¹⁵ Бошковски се надоврза на ваквите изјави, изјавувајќи за МКГ дека Охридскиот договор е “катастрофа за Македонија”.¹⁶ Ниту еден од тројцата не веруваат во заеднички живот со Албанците онака како што е предвидено со Охридскиот договор.¹⁷

1. Антиохридски став, став за поделба?

Доследни на својата идеологија и визија, Георгиевски и Андов во континуитет се нејасни во поглед на идејата за ограничена територијална поделба според етничките линии. Предлог во таква насока беше даден од МАНУ, кој беше објавен кон крајот на мај 2001, што предизвика огромна контроверзност. “Мислам дека

исклучително важно. Едновременно, на Албанците кои се уапсени за време на акцијата во Требош, “седуммината од Требош“, треба да им биде обезбедено фер судење.

¹¹ Во врска со таканаречената призренска декларација, в. ICG Balkans Report No.113, *Macedonia: The Last Chance for Peace*, 20 June 2001, p. 10.

¹² Закон за локална самоуправа веќе требаше да биде донесен. Закон за јавно обвинителство и Законот за општински граници треба да бидат донесени до крајот на годината. Шест други закони треба да се донесат до крајот на парламентарниот мандат. Рамковен договор, Анекс Б, Законски модификации.

¹³ ВМРО-ДПМНЕ е Внатрешна македонска револуционерна организација – демократска партија за македонско национално единство. Оваа партија со албанската етничка партија ДПА (Демократска партија на Албанците) беа во коалиција од 1998, по парламентарните избори. Влада на државно единство беше формирана под меѓународен притисок во мај 2001 со донесување на Социјалдемократите (СДСМ) и етничката албанска партија ПДП, како и ВМРО-ВМРО, Социјалистичката партија, Либералите, и Либерално-демократската партија. На 21 ноември, пет дена по усвојувањето на уставните промени, СДСМ, Либерално-демократската партија и Социјалистичката партија ја истакнаа својата намера да ја напуштат Владата. Нова Влада беше изгласана од Собранието на 30 ноември 2001.

¹⁴ Говор на премиерот Љубчо Георгиевски за десетгодишнината на усвојувањето на македонскиот устав, 17 ноември 2001.

¹⁵ Утрински весник, 15 ноември 2001, репринт на интервју од југословенскиот дневен весник, Дневник.

¹⁶ Интервју со МКГ, 19 октомври, 2001.

¹⁷ Посебни средби на МКГ со Георгиевски, Андов и Бошковски.

нивната идеја е резултат на фактот дека Македонија е веќе три месеци во војна. Всушност, се соочуваме со вооружено востание од Албанците во Македонија, а академиците се обидуваат да најдат мирно, краткорочно и стратешко решение на кризата,” изјави Георгиевски, додавајќи дека тој лично не ја прифаќа идејата.¹⁸

Реакцијата на Андов беше следнава: “Идејата е цивилизациска. Текстот на предлогот е многу интересен и провокативен, но не и иритирачки. Би сакал да нагласам дека оваа идеја треба добро да се проучи затоа што ги вклучува сите цивилизациски принципи што ние сме ги прифатиле како држава.”¹⁹ Јавниот протест против предлогот резултираше во тоа сите негови поддржувачи да избегнуваат понатамошни коментари во врска со тоа. Во интервју за МКГ на 6 јуни, Андов рече дека “идејата на МАНУ нема политичка супстанца, тоа не е политички факт”.²⁰

2. Чекор назад, не напредок

Меѓутоа, антиохридската фракција не сака да преземе целосна одговорност и да го одбие Договорот. Кон крајот на октомври, Владата обезбеди промена на амандманот на уставната преамбула што беше договорена во Охрид, како и мала корекција на амандманот за религиозните заедници. Тоа им даде на Георгиевски и на Андов покритие за усвојување на остатокот од амандманите, како и амнестијата. И наместо да постапат така, тие го произведоа инцидентот во Непроштено. Дури кога тоа им се врати како бумеранг тие решија да се вратат на обврските што ги беа презеле три месеци претходно. Тие се одлучија на тој чекор доцна во ноќта на ненајавено продолжение на седницата. Токму како што еден од проохридските политичари изјави за МКГ: “Тие беа гласни во критиките на Охридскиот договор, но тивки, дури и со превез на тајност во неговото усвојување”.

Слична ситуација се појави следната недела, на 21 ноември, кога умерените социјалдемократи (СДСМ) објавија дека ќе излезат од Владата на ВМРО-ДПМНЕ. Претседателот на партијата Бранко Црвенковски го обвини ВМРО за користење на кризата за “воен профит, лично богатење и воведување на партиски феудализам во Македонија”²¹ Георгиевски прво го обвини СДСМ дека & “забива нож во грб на Македонија”, но потоа им понуди на социјалдемократите да се вратат во Владата. Тој дури изрази подготвеност да се распишат избори во април 2002 – подоцна од датумот договорен во Охрид – но се очекува да ги закаже тогаш кога тој смета дека може да ги победи своите противници (а не порано).

Георгиевски најави нова влада која ќе ги задржи партиите на Албанците во власта, но ќе ги врати назад доверливите Владо Поповски (во одбраната) и Доста Димовска (како потпретседател) кои ќе ги заменат умерените министри од СДСМ и потпретседателот на владата од таа партија (кој едновременно ја извршуваше и функцијата шеф на координативното тело за справување со кризи).

Меѓународната заедница мора да оддолее на искушението да ги толкува неодамнешните назадувања како пресвртна точка. Додека новите амандмани и амнестијата се несомнено голем чекор напред, и додека на Георгиевски му е стеснет маневарскиот простор, би било погрешно да се верува дека Андов или Бошковски останале без опции. Тие сè уште ги предводат истите гледишта и нивната политичка моќ не е намалена.

---

¹⁸ Изјави пренесени од МИЛС, 31 мај 2001. В. исто така ICG Balkans Report No. 113, *Macedonia: The Last Chance for Peace*, 20 June 2001.

¹⁹ Дневник, 31 мај 2001.

²⁰ Оние што сакаат повеќе да го проучуваат “мирното” или “договорното” разделување треба да имаат предвид дека предлогот на МАНУ не беше всушност предлог за поделба (поделба на земјата меѓу Македонците и етничките Албанци), туку уште пострашен и понереален предлог за еднострана територијална размена и размена на население вклучувајќи ја Албанија (областа Мала Преспа). Како таков, има сериозни недостатоци во поглед на приодот: (а) дека етничките Албанци од Македонија би се согласиле да се апсорбираат во Албанија; (б) дека би се согласиле со губењето на Скопје; и (ц) дека, по покажаната супериорност на ОНА, би ги оставиле Македонците да ги поставуваат условите за поделба. Всушност, со тој план, како и со многуте такви, постигнување договор би било исто толку тешко, ако не и потешко, отколку договор за заеднички живот во мултиетничка држава. Понатаму, таков план не може да обезбеди гаранции дека подоцна нема да се појават тврдења дека договорот е “неправеден” или “наметнат”.

²¹ Прес конференција на СДСМ и ЛДП, Македонска информативна агенција, 21 ноември 2001.

Исто така, усвојувањето на уставните реформи доведе до тоа чувството кај Македонците на пониженост од страна на меѓународната заедница да прерасне во чувство на потреба за меѓународна поддршка. Како што претседателот Трајковски изјави на денот на усвојување на реформите, “ние ги исполниме нашите заеднички ветувања. Сега [меѓународната заедница] тие треба да го исполнат нивниот дел”.²²

Тоа што Трајковски го мисли не застанува само на задолжителната донаторска конференција што треба да се одржи на 20 декември 2001 и некаква економска помош. Македонците меѓу другото сега очекуваат целосна меѓународна поддршка за “нулта толеранција” во врска со каква било албанска опструкција или насилство. “(Ние очекуваме) безрезервна поддршка и вклученост на меѓународната заедница во врска со враќањето на безбедносните сили во кризните региони (т.е. области под контрола на ОНА), изјави Трајковски.²³ Не гледам никакви причини зошто Македонија не би се реинтегрирала целосно, почнувајќи од утре”, изјави Георгиевски.²⁴

Со оглед на досегашното однесување на Бошковски, сосема е јасно дека, без оглед на неговата неодамнешна “промена”, целта е не само да се постигне контрола врз целата територија, туку и да се задржат тензиите, и дури, можеби, да се обнови конфликтот.

Судирите на Бошковски со министерот за одбрана Бучковски не само што го открија неговиот “јастрепски” пристап кон враќањето на бегалците и раселените лица, туку открија и сосема различен пристап за концептот на сожителство со Албанците во една интегрална, обединета држава. Како што изјави министерот Бучковски од редовите на СДСМ пред да си поднесе оставка, “главниот проблем е судирот на два концепта во македонскиот блок, не за тоа како да се реши кризата, туку за иднината на Македонија. Едниот концепт е за зачувување на територијалниот интегритет на земјата, другиот се заснова на започнување војна и за поделба на Македонија”.²⁵

Опасноста што претстои е дека антиохридската фракција ќе го употреби враќањето на македонските сили за безбедност, што треба да биде завршено до средината на јануари 2002, како параван за жестоки операции против бунтовниците. Во таа смисла, акцијата на Бошковски на 11 ноември постигна една клучна цел: со провоцирање одговор од Албанците, тој покажа дека албанските вооружени групи не само што останале вооружени, туку и имаат капацитет да преземаат операции за кратко време.²⁶ Тоа може да биде употребено за да се ‘оправдаат’ понатамошни воени акции, со образложение дека Македонците го исполниле својот дел од договорот, за разлика од Албанците (чии вооружени групи требаше да бидат разоружани и распуштени) и НАТО (кој исто така го прифати тврдењето на албанските востанички групи дека се разоружале).

Делумно, расположението против Рамковниот договор се заснова и на опасно проширената илузија дека меѓународниот притисок ја спречил Македонија од нанесување пораз врз ОНА. Ова чувство не е намалено и покрај манифестираната неспособност на македонските безбедносни сили да ги сопрат борците на ОНА за време на пролетта и летото, а уште помалку да ги потиснат назад.²⁷

Навистина, сè поголем број Македонци по сè изгледа веруваат дека победа е можна. Неодамнешните набавки на оружје, регрутаци и обука, го зголемија чувството на самодоверба на “јастребите” кои сонуваат за воено решение. Оние што веруваат во такво сценарио, сакаат еден вид претекст за акција: опструкција за враќање на Македонците кои се раселени за време на конфликтот, или некој друг вид инцидент, или ‘доказ’ за албанска закана.

---

²² Изјава на претседателот за усвојувањето на уставните реформи, 16 ноември 2001. Како главни меѓународни долгови што Трајковски ги спомена се донаторската конференција и признавањето на уставното име на Македонија.

²³ Ibid.

²⁴ Обраќање на премиерот Георгиевски за десеттата годишнина на усвојувањето на македонскиот устав, 17 ноември.

²⁵ Изјава на Бучковски за Зум магазин, 16 ноември 2001/

²⁶ Исто така, тоа можело и да значи дека јастребите во Владата, по неколкумесечни набавки, регрутаци и обуки, се здобиле со клучната самодоверба во македонската воена способност.

²⁷ В. ICG Balkans Report No. 113, *Macedonia: The Last Chance for Peace*, 20 June 2001.

Тоа можеби го објаснува фактот зошто Георгиевски предвиде “сеалбанска офанзива” што ќе настане по изборите на Косово на 17 ноември,²⁸ и зошто зборува за постојана опасност од “терористите”: “Нема причина за ‘напната безбедносна ситуација’, но ние сите ја чувствуваме и ја гледаме. Тоа најдобро го знаат припадниците на македонските безбедносни сили, бидејќи тие сè уште се цел на активностите на терористите”.²⁹ Медиумите на македонски јазик во деновите по усвојувањето на уставните амандмани опсежно известуваа за сè поголем број инциденти на теренот. На пример, еден од извештаите, кој тврдеше дека набљудувачите на ОБСЕ биле нападнати од ‘терористи’, беше на граница на фабрикација.³⁰

Може да се изведе заклучок дека усвојувањето на уставните реформи, амнестијата како и промените во Владата ја оставија антиреформската група надвор од рамнотежа, и исто така нема значајно прегрупирање на силите што се осојужени против договореното во Охрид.

В. МЕЃУНАРОДНОТО ДВОУМЕЊЕ

Меѓународната заедница нема заземено цврст став да се надмине антиреформската опструкција, и покрај навидум цврстиот став кога реформите беа усвоени од парламентот. Иако премиерот Георгиевски го омекна својот став кон меѓународната заедница со сигналот што преку Владата го испрати дека ќе се согласи на продолжување на НАТО мандатот до март 2002, меѓународното влијание значително се намали по потпишувањето на Рамковниот договор.

На прво место, меѓународниот процес на посредување што доведе до Охридскиот договор создаде огромно негодување. Исто така, сè поприсутно е чувството дека настаните на 11 септември 2001 и ‘војната против тероризмот’ им го пренасочи вниманието на големите сили и ги охрабри да го заострат својот став кон албанските групи на Косово и во Македонија. Според зборовите на Стојан Андов, САД “имаат сопствени проблеми сега”.³¹ Политичарите и медиумите продолжуваат да повлекуваат знак на еднаквост меѓу тероризмот во САД и акциите на ОНА во Македонија.³² Трето, убеденоста на Македонците дека товарот сега паѓа на меѓународната заедница да & понуди нешто на Македонија, а не само да бара од неа, ќе ја намали можноста за притисок врз процесот на спроведување на реформите.

За да бидат работите полоши, односот на специјалниот пратеник на САД, Џејмс Предју, со водечките македонски политичари значително се влоши. Заминувањето на Предју кое се очекува (заедно со претходното заминување на неговиот француски колега Франсоа Леотар кој беше заменет од претставник на француското министерство за надворешни работи, Ален Леруа) создаде чувство дека меѓународното учество се намалува.

Настојувањето на меѓународната заедница да избегне ризици и да се држи до најограничените толкувања на нејзиниот мандат & дадоа на антиреформската групација поголем маневарски простор. Инцидентот кај масовната гробница го илустрира тој проблем.

Меѓународната заедница се интересира за вакви локации и обврзана е да ги обезбедува, без разлика на ставот кој го заземаат Македонците. Наместо да инсистира или пак да се понуди да постави набљудувачи на ОБСЕ под заштита на НАТО на местото на гробницата, се водеше дебата за мандатите. ОБСЕ тврдеше дека нема мандат за човечки права, само за “човечка димензија” и дека локацијата не е безбедна. Во меѓувреме НАТО

²⁸ В. главната сторија на Дневник на 14 ноември 2001.

²⁹ Обраќање на премиерот Георгиевски за десеттата годишнина на усвојувањето на македонскиот Устав, 17 ноември 2001.

³⁰ Всушност ОБСЕ ги негираше наводите и ги обвини медиумите дека прават скандал од “таков ситен настан”. OSCE Urgent Press Advisory, 18 ноември 2001.

³¹ Интервју на МКГ со претседателот на Собранието Андов, 2 октомври 2001. Во неговата изјава од 16 ноември, претседателот Трајковски исто така ја поздравил “позицијата на САД да ги карактеризира сите идни воени провокации на албанските групи во Македонија како акти на тероризам”. Бившата министерка за надворешни работи Илинка Митрева (СДСМ) исто така зборуваше за тероризам (“не постои разлика меѓу домашниот и меѓународниот тероризам”), на обраќање за време на состанот на Генералното собрание на ОН.

³² В. ICG Balkans Report No. 119, *Bin Laden and the Balkans: The Politics of Anti-Terrorism*, 9 November 2001.

изјави дека неговото присуство на местото на гробницата зависи од ОБСЕ и дека не може да обезбеди заштита за набљудувачите, туку само да ги “извлече”.³³

Поради разбирливото сомневање на Министерството за внатрешни работи, мотивите, преговорите за заедничко поставување луѓе на местото на гробницата која најверојатно содржи жртви на воени злосторства, предизвикаа расправа над “отстапките”. Иронично, но ова колебање заврши со поставување на НАТО трупи во опасност (тие избрзаа да одат на местото на гробницата со цел да спречат ескалација на настаните, а тоа беше проследено со гранатирачки напади од страна на Албанците) предизвикувајќи гнев кај македонските медиуми бидејќи се поставиле на страната на “терористите”.³⁴ Така, не се оствари ниту една од меѓународните цели - сили за безбедност или пак почит на суверенитетот.

Меѓународната заедница бара нови избори, според Охридскиот договор, кои на државата ќе & донесат ново поодговорно водство. Премиерот Љубчо Георгиевски неодамна се согласи изборите да се одржат при крајот на април 2002. Меѓутоа помеѓу умерените политичари постои загриженост дека и да се одржат изборите во тој период (а не постои гаранција дека владата ќе ги одржи тогаш), тие нема да бидат фер и демократски. Формацијата на елитни полициски единици како што се “Лавовите” во Министерството за внатрешни работи, велат умерените политичари, можеби би се користело како средство за вршење притисок на изборите и заплашување на Македонците, уште повеќе отколку на Албанците.³⁵

Претходното искуство на изборите во Македонија - со веродостојни тврдења за масовните измами на гласачите и насилство на гласачките места - укажува на тоа дека волјата на народот може и да не биде изразена во конечното гласање. Според Охридскиот договор ОБСЕ има мандат за скромно “набљудување на изборите” и “градење на доверба”. Меѓутоа ОБСЕ до сега ја има одиграно улогата на градител на доверба не многу успешно, покажувајќи согласност со владата. Исто така, не е многу веројатно дека самото набљудување на изборите ќе гарантира дека тие ќе бидат фер и демократски.

Целосно земено, додека спроведувањето на уставните реформи, зацврстувањето на амнестијата и реорганизацијата во владата го исфрлија од рамнотежа антиреформската групација, сè уште не е извршено повторно поставување на силите сојузници наспроти Охридскиот договор. Премиерот, министерот за внатрешни работи и претседателот на собрание сè уште не ги промениле своите гледишта, туку само тактиките.

Г. МАКЕДОНСКОТО НЕЗАДОВОЛСТВО

Ако бескруполозните политичари, “јастреби” и медиумите беа единствениот извор на опозиција кон Охридскиот договор, исходот немаше да биде толку тежок. Основната причина зошто меѓународната заедница не е цврсто поставена да ги турка промените е, едноставно, фактот дека поголемиот дел од Македонците е незадоволен од начинот на кој се постигна Договорот. Се верува дека меѓународната заедница ја помагала ОНА или пак ги толерирала прекуграничните активности од Косово, а потоа набрзина ја рехабилитирала организацијата од “терористи” во “мировни партнери”; ја ограничила владата во справувањето со “терористичките закани”; и на крај, ја присилила да ги прифати болните отстапки на Охридскиот договор.

Овие отстапки болат сè повеќе. Имплементацијата на Охридските реформи ќе доведе до вклучување на илјадници вработувања на Албанците во државниот сектор, регрутирање албанска полиција, спроведување нов попис кој речиси сигурно ќе ја зголеми официјалната бројка на албанското население, ќе запише повеќе албански студенти на универзитет, ќе дозволи далеку поголема моќ и застапеност на малцинствата во централната влада и на локално ниво, и ќе дозволи широка, официјална употреба на албанскиот јазик и на

³³ Интервјуа на МКГ со претставници на ОБСЕ и НАТО во Скопје, 11 ноември 2001.

³⁴ “Тие... конечно рекоа дека лисиците (т.е. НАТО труците) немаат мандат. Следниот ден одеднаш добија мандат да... разместат сили со тенкови... за да ги спречат инцидентите помеѓу македонските безбедносни сили и албанските терористи.” Списание *Зум*, 23 ноември 2001.

³⁵ Интервјуа со постари про-охридски политичари и набљудувачи, Скопје.

чувствителните симболи како што се националните знамиња. Згора на тоа, овие мерки ќе мора да вклучат и севкупни намалувања во јавните служби и вработувањата во државниот сектор, паралелно со континуираните економски реформи и оние во јавниот сектор.

Дури и прореформските политичари & кажуваат на МКГ дека онаму каде што постои јавна поддршка на Охридскиот договор, тоа е поради тоа што на него се гледа како на привремено решение сè додека неограничените барања на Албанците не предизвикаат следен конфликт, а не заради некои силни верувања во неопходноста на реформите.

Револтот кон меѓународната заедница е повеќе од проблем на имиџ; активно го поткопува верувањето на меѓународната ангажираност во возвишени цели на проектот и води кон тоа многумина да мислат дека НАТО или ќе остане траен амортизер или ќе си оди и ќе дозволи да почне следната војна.³⁶

Д. СТРУКТУРАЛНИ ПРОБЛЕМИ СО ОХРИДСКИОТ ДОГОВОР

Исфрустрираноста на меѓународната заедница кон Македонците како да ја заслепува за основните структурални проблеми со Охридскиот договор: дека тој обезбедува безбедност на Албанците по директна цена на чувството за безбедност на Македонците, поставувајќи уникатен предизвик пред националното мнозинство на државата.³⁷

Потпишан на 13 август 2001, Охридскиот договор претставува пакт помеѓу мнозинството Македонци и најголемото национално малцинство, Албанците, заснован на договори за делење на власта. Целта беше да се тргне Македонија од нешто слично на Дејтон каде што основата е во националноста и да се примени еден повисок модел на “граѓанска држава”.³⁸

Договорот ова го постигнува со пропорционално намалување на македонската административна власт (отстапувајќи централна моќ на локалните општини) и законодавна власт (подарувајќи им на Албанците квази-вето врз изборот на судии, закони на локалната самоуправа, култура, употреба на јазикот, образование, документација и користење на симболи). Моќта на македонските симболи е намалена со дозволувањето слободна употреба на албанските (и други) симболи, како што е албанското знаме. Земено во целина, Рамковниот договор бара од македонското мнозинство да направи нешто што досега не било во ниту една балканска држава. Од него се бара да се откаже од сопственичкиот карактер на државата без притоа да му се даде реципрочна можност да го зачува својот идентитет на начин на кој другите балкански народи го прават тоа, ниту пак да може да се залага за каузата на своите национални малцинства.³⁹

Она што предизвика гнев кај Македонците не беа толку *добивките* на Албанците според Договорот (на пр. јазикот или пак виртуелното вето на повеќе типови законодавство), колку *загубите* на македонскиот идентитет. На пример, наместо да го разгледа детално законодавното вето доделено на Албанците со Рамковниот договор, парламентарната дебата се фокусираше на целосно симболичниот јазик на преамбулата. Додека ВМРО-ДПМНЕ и сојузничките анти-Охридски партии го поставија проблемот на преамбулата, без сомнение драматичноста одекна во јавноста која го интерпретираше новиот, “граѓански” текст (исклучувајќи ја фразата “национална држава на македонскиот народ” и нивната “борба за национална слобода”) како

³⁶ Истрајноста на верувањето дека НАТО & помага на ОНА не може да е претерано.

³⁷ Во август повеќе од очигледен беше ризикот дека договореното заминување на НАТО силите по само еден месец догање би создало безбедносен вакуум во државата. В. ICG Balkans Briefing, *Macedonia: Filling the Security Vacuum*, 8 September 2001. Согласноњето на Скопје да се продолжи со нов мандат, Операцијата килибарна лилица, ја спречи оваа непосредна опасност.

³⁸ Повеќе за контрадикциите на Дејтонскиот мировен договор за Босна и Херцеговина, в. *After Milosevic: A Practical Agenda for Lasting Balkans Peace*, 26 April 2001, pp. 133-165.

³⁹ Ниту Хрватска или Србија, на пример, има усвоени формални или симболични мерки со кои им се даваат еднакви права на нивните големи малцинства, како што тоа го прави Рамковниот договор. Малцинствата во двата ентитета на Босна, иако законски тие не се малцинства туку коснтитутивни народи уживаат само неколку од правата што Охридскиот договор им го дава на Албанците во Македонија. Дури ниту заштитата што своевремено ја уживаа Србите на Косово не е еднаква на таа што ја уживаат Албанците во Македонија.

буквално бришење на македонскиот народ. Про-Охридскиот СДСМ исто така бараше предложената преамбула да се промени. Меѓународните посредници да не попуштеа и посредуваа компромис на крајот од октомври, реформите тешко дека ќе беа изгласани на 16 ноември.⁴⁰

Втор проблем е тоа што Охридскиот договор предлага Македонија да ја претвори во аномалија: ‘граѓанска држава’ во еден регион каде положбата на државата се сфаќа и структурира во недвосмислени етнички услови. Згора на тоа, три од македонските соседи - Грција, Бугарија и Србија - веќе подолго време го предизвикуваат македонскиот идентитет. Додека Грција става вето на името на Македонија, Србија продолжува да ја негира автономијата на македонската црква⁴¹, а Бугарија го негира постоењето и на македонскиот јазик, и на македонскиот народ. Во случајот со Бугарија, политиката на Софија за “еден народ, две држави” може да звучи релативно убедливо, но не е, бидејќи го соборува основното македонско право на држава: дека тие, како Македонци, се различна и единствена нација. Повеќето Македонци се вознемирија кога ја слушнаа забелешката на поранешниот бугарски претседател дека “Македонија е најромантичниот дел од бугарската историја”⁴², како и коментарот на бугарскиот амбасадор во Скопје дека “Бугарија нема да инсистира на промена на сегашната граница...но Бугарите преку границата (т.е. Македонците) (не) треба да се плашат што се Бугари”.⁴³

Сите овие предизвици кон македонскиот идентитет кои заемно се зајакнуваат⁴⁴, укажуваат на фактот дека поранешните стремежи кон македонската територија и нејзиниот народ не изумреле.⁴⁵ Враќањето на министерот за одбрана Владо Поповски ја сумираше оваа широко распространета македонска загриженост: “Продолжува да егзистира притисокот врз Македонија од страна на трите соседи. (Грција, Бугарија и Србија) применуваат притисок врз (јавната) психа...одржувајќи го чувството на загрозеност во еден момент или пак небезбедност наредниот.”⁴⁶

Како резиме, Рамковниот договор го поткопа македонското чувство на безбедност - внатрешна доминација - без да го гарантира крајот ниту на албанските аспирации, ниту пак на предизвиците од страна на македонските православни соседи.

---

⁴⁰ Промената во преамбулата го спомена “македонскиот народ” заедно со слични споменувања на “дел од албанското население”, “Турците” и сл. Се забележува дека единствена друга промена на Рамковниот договор беше модификацијата на амандманот на религиозните заедници. Извршената промена (вклучувајќи ги зборовите “исто како и” по споменувањето на Македонската православна црква) беше сфатена од страна на Македонците како заштитна за оваа институција.

⁴¹ Иако автокефалноста на Македонската православна црква не беше призната од ниту една православна црква. Се верува дека главната пречка за нејзиното признавање е Српската православна црква.

⁴² Изјавата на бугарскиот претседател Петар Стојанов на парламентарното собрание на Советот на Европа како одговор на прашањето за проблемот со јазикот на македонскиот претставник Атанас Вангелов. А1 ТВ, 24 април 1997. А1 ТВ известува дека Стојанов на прес конференцијата по состанокот изјавил дека во Бугарија не постои македонско малцинство. Неодамнешните промени на бугарскиот закон според кој полесно се издава државанство на оние кои тврдат дека се со “бугарско потекло”, беше навреда за Македонија. Критериумите за утврдување вакво потекло се субјективни и можат да се утврдат не само од страна на државата, туку и од “организации на Бугари кои живеат во странство” или пак Бугарската православна црква. Некои Македонци на Законот за Бугари кои живеат во странство гледаат како на понуда за “регрутирање” Македонци да добијат свој независен идентитет. Види Граѓански закон, член 15 и Закон за Бугари кои живеат во странство, член 2.

⁴³ Ова го изјави бугарскиот амбасадор во Македонија, Александар Јорданов, во Благоевград, во 1993 на прославата од 100-годишнината од ВМРО. Јорданов исто така беше цитиран со следното: “Бугарија нема да инсистира на промена на сегашните граници и нема да учествува во конфликтите на нашите соседи, но Бугарите преку граница треба да признаат и да бидат горди на својата историја без да се плашат од тоа што се Бугари.” Неделно списание *Старт*, 2 ноември 2001.

⁴⁴ Имињата “Словенски Македонци” или “Бугари”, обете фаворизирани од страна на Грците, го засилија бугарскиот став дека Македонците се само подгрупа на поголемите словенски или бугарски народи во регионот. Тоа што Србите ги нарекуваат Македонците “Јужни Срби” веќе не постои, благодарейќи на федералистичката политика на Тито. Тврдењата против македонскиот идентитет не само што се зајакнуваат еден со друг, туку понекогаш и активно заговараат: “Се чини дека Бугарите се соединиле со Грците во одрекувањето на постоењето на македонскиот народ, како што е промовирано од страна на Југословените.” *Who Are the Macedonians?* (Bloomington, Indiana University Press, 2000), pp. 168-69.

⁴⁵ Што се однесува до современите територијални претензии кон Македонија, “Длабоко се верува дека во 1992 и 1993 министрите за надворешни работи на Југославија и Грција дискутирале за можна територијална поделба на БЈРМ”, James Pettifer, ‘Former Yugoslav Macedonia – The Shades of Night?’, Conflict Studies Research Centre, Surrey, UK, July 2001, p. 9.

⁴⁶ Владо Поповски, “Зошто жителите на Република Македонија се чувствуваат безбедни или небезбедни?”, во Инвентарот на Македонија 1989-99, Институт отворено општество, 2001, стр. 271.

За работите уште повеќе да бидат отежнати, македонските малцинства во Бугарија, Грција и Албанија и самите имаат проблеми, а меѓународната заедница не разгледа ниту еден од нив, како што изнуди мноштво отстапки од Македонците за *нивната* главна малцинска група, Албанците. Во оваа ситуација, за антиохридската фракција е едноставно да ги искористи проблемите на легитимните Македонци за нелегитимни цели. Целта на ова искористување ќе се зголеми уште повеќе кога Охридските реформи ќе доведат до вработување на илјадници Албанци во јавниот сектор и отпуштање на голем број Македонци.

Г. МАКЕДОНСКАТА ЗАГУБА НА “ЕКВИДИСТАНЦА”

Вооружениот конфликт со Албанците кој започна во февруари 2001 не само што ја вознемири основата на меѓуетничките односи во Македонија, туку им даде и поинаква форма на односите на државата со помоќните соседи.

За време на деведесеттите години, период на претседателот Киро Глигоров и владите на премиерот Бранко Црвенковски, независна Македонија водеше регионална политика на “еквидистанца” од своите соседи. Оваа стабилизирачка политика беше неопходно да се воспостави, поради двојните закани кон Македонија од страна на албанскиот национализам и традиционалните православни претензии. Во периодот од 10 год. регионалниот и внатрешен развој ја тестираа политиката неколку пати, најзабележително за време на операцијата на НАТО против ФРЈ во 1999.⁴⁷

Откако ја презеде власта во 1998, премиерот Георгиевски го исклучи концептот на “еквидистанца” и воведо нов “принцип на позитивна енергија”.⁴⁸ Ова имаше импликации за македонски идентитет. На Георгиевски му се припишува наклонетост кон пробугарското крило на македонскиот национализам,⁴⁹ и имаше јавна вчудоневиденост кога во февруари 1999 тој прифати Бугарија да избегне формално да го признае македонскиот јазик.⁵⁰ Две години подоцна, тој го прифати барањето на Грција за сложенка за Македонија.⁵¹

Сепак во врска со критичното прашање на односи со доминантните муслимански Албанци, Македонија одржа широко независна политика сè до пролетта 2001, кога конфликтот со ОНА ја изрази слабоста на македонската војска. Во очајна ситуација за да ги изгради своите способности, Скопје се сврте кон исток - Украина и Русија, како и кон православните соседи Србија и Бугарија, кои се сега негови снабдувачи на муниција број два и три.⁵² Грција обезбеди хеликоптери.

---

⁴⁷ Покрај косовската бегалска криза, во 1999, т.н. “заговор со оружје” од 1993 и етничкото насилство во Тетово и Гостивар во 1994 и 1997, исто така ја разнишаа албанската политика и меѓуетничките односи. Види ја дискусијата на Петифер, “Сенки на ноќта?”, Петифер укажува дека од нејзиниот почеток, независна Македонија се потпира на двосмисленост за опстанок – дури и референдумот за независност од 1991 дозволи враќање на Македонија во новата југословенска федерација.

⁴⁸ Љубчо Георгиевски, “Предизвиците и проблемите на патот за имплементација на реформите”, во Инвентарот: Македонија 1989-1999, Институт отворено општество, Скопје 2001, стр. 113.

⁴⁹ Види ја статијата на Георгиевски, “Гоце Делчев да беше жив во 1945, ќе завршеше во Идризово”, *Пулс*, 7-14 јули 1995, каде што го нападна Андов за изјавата дека Бугарија е главен непријател на Македонија. (Идризово е главниот затвор во Скопје.)

⁵⁰ “Заедничката декларација на претседателот на владата на Република Македонија и претседателот на Владата на Република Бугарија”, заврши со една двосмислена фраза: “Потпишано во Софија на 22 февруари 1999, во две оригинални копии, секоја на официјалниот јазик на двете држави, македонскиот јазик во согласност со Уставот на Република Македонија и бугарскиот јазик во согласност со Уставот на Република Бугарија.” Стандардна пракса во меѓународните договори е да се наведе, “на македонски и на бугарски јазик”. Така, Декларацијата го докажува бугарското негирање на македонскиот јазик.

⁵¹ Цитирајќи “секогаш добро информирани грчки новинари”, *Старт* известува дека “договорот за сложено име (Северна или Горна Македонија) беше постигнат помеѓу македонските власти и Грција. Зависеше само од македонската парламентарна опозиција дали ова решение ќе биде одобрено и дали целосната расправа може да се реши со завршувањето на Привремениот договор во Октомври 2002”. Неделник *Старт*, 2 ноември 2001. Владини извори кажуваат на МКГ дека Георгиевски го прифатил името на состанокот во Грција во февруари 2001.

⁵² Разговор на МКГ со македонскиот министер за одбрана, 2 ноември 2001.

Во меѓувреме Македонија & се доближи на Србија против Албанците. Обете ги затворија своите остри различни ставови во однос на Косово и изградија заеднички став против независноста на покраината. Претседателите Коштуница и Трајковски неодамна потпишаа договори за заедничка безбедносна политика против “заканата од тероризмот на албанските муслимани низ јужниот Балкан”.⁵³ Заменикот премиер Небојша Човиќ, кој е специјално одговорен за Косово и јужна Србија, стана чест посетител на Скопје. Исто така и вооружени единици на Министерство за внатрешни работи на Србија се поставуваат во северна Македонија за да ги “штитат” српските села.⁵⁴

Додека трендот на негување цврсти односи со истокот - дури и по цел на подреденост на македонскиот идентитет - е најсилен помеѓу анти-Охридските водачи, дури и про-Охридските политичари како што е поранешниот министер за одбрана Бучковски исто така негуваат одбранбени односи со Софија и Белград.

За меѓународната заедница ситуацијата е целосно спротивна од посакуваното. Со зголемувањето на воената доверба на Скопје додека не се прави ништо за да се олесни подлабокото чувство на национална безбедност, македонските православни соседи го прават конфликтот со Албанците поверојатен.

Чудно е тоа што Албанците ги прифатија повиците за македонското име да биде меѓународно признаено.⁵⁵ Тие сфаќаат дека колку е поголем надворешниот предизвик за македонскиот идентитет, толку повеќе Македонци ќе бараат внатрешна доминација. И колку е поголема воената помош од страна на православните соседи, толку повеќе Скопје ќе ја држи отворена воената опција.

---

⁵³ “Македонија многу ќе добие од југословенската воена технологија...Севкупно, на Македонија & недостасуваат неопходни средства за одбрана на одлучното муслиманско бунтовништво”. *Истражувачка служба на вооружените сили*, ноември 2001.

⁵⁴ Интервјуа на МКГ со постари функционери, ноември 2001.

⁵⁵ Лидерот на ДПА Арбен Џафери му пиша на Државниот секретар Колин Пауел барајќи промена на политиката на САД и употреба на името Република Македонија. Интервју на МКГ со Џафери, 2 октомври 2001. Д-р Џафери ја одби употребата на придавско решение за името како на пр. Македонска Република како навредлива за албанскиот народ во Македонија, бидејќи тоа би укажало на фактот дека државата припаѓа само на македонското мнозинство.

II. РАСПРАВА ЗА ИМЕТО

Додека бугарските и српските негирања на македонскиот идентитет се болно почувствувани од страна на голем број Македонци, без сомнение ветото на Грција е најкритичен проблем. Негирањето на меѓународниот легитимитет на уставното име на државата наметнува длабок предизвик кон националниот и државен идентитет. За време на првата декада на независноста, Скопје го прими ова негирање без да го прифати. Сега конфликтот со Албанците ја промени расправата за името давајќи една стратешка безбедносна димензија за Македонија и нејзините соседи.

A. ПОТЕКЛО И ЕВОЛУЦИЈА

1. “Македонското прашање” и историското негирање на македонскиот идентитет

По Берлинскиот конгрес (1878), Грција, Србија и Бугарија се грабаа за најголемиот остаток и национално неопределениот дел на Отоманската империја во Европа. Поделбата на регионот во три дела по Втората балканска војна (1913) повеќе или помалку ги преживеа двете светски војни сè до денешен ден: Егејска Македонија во Грција; Пиринска Македонија во Бугарија; Вардарска Македонија во Србија (наследена од страна на Југославија, а потоа Република Македонија). Покрај очигледната истрајност на територијалната поделба, македонското прашање остана отворено низ поголемиот дел од дваесеттиот век, со Бугарија вложувајќи напори да ја промени “нефер” поделбата и да ја добие Вардарска Македонија контролирана од Србите.

За време на меѓувоениот период, Србите, Грците и Бугарите се обединиле во негирањето на македонскиот идентитет. Србија ги нарекувала “Јужни Срби”, Бугарија тврдела дека се нејзини. Грција ги нарекувала “Славофонски Грци”, пред да им го даде терминот Бугари.⁵⁶ Политиките на јазикот, образованието, па дури и презимињата се движеле во иста насока, со доминантната идеологија која ги наметнувала своите форми. Така, потиснувањето на македонскиот идентитет беше од почеток еден критичен елемент во консолидирање на територијалната контрола (за Србите и Грците) и предизвикување (за реваншистите Бугари).

Грчката граѓанска војна која ги доведе “Словенските Македонци” со партизанска позадина (грчки жаргон) во горчлив братоубиствен конфликт, на крај, со сигурна подршка од сојузниците, го затвори егејскиот дел на прашањето.⁵⁷ Македонците и останатите Словени во Грција платија огромна цена заради амбициите на Тито презентирани како “Обединета Македонија”, која ќе ги обединеше грчките и бугарски делови под една про-Титова влада. Илјадници избегаа за време на војната, а уште повеќе емигрираа потоа, сакајќи да ги избегнат напорите на Грција да ги асимилира со основното грчко население. Денес Грција сè уште одбива да ги признае Македонците или пак, “Словенските Македонци” како етничко малцинство.⁵⁸

За време на Титовото комунистичко владеење, српската доминација беше заменета со нова македонска република во склоп на федерална Југославија. Републиката го зајакнуваше македонскиот идентитет независно од бугарското негирање, поставувајќи им ја на Македонците првата официјална санкција за нивниот јазик и постоење. Од своја страна пак, Грција ја гледаше и сè уште ја гледа Титова Македонија како вештачка творба - мутација на основниот, “вистински” бугарски идентитет на словенските народи во целиот дел на Вардарска

⁵⁶ Andrew Rossos, ‘The British Foreign Office and Macedonian National Identity, 1918-41’, *Slavic Review*, vol. 53, number 2, Summer 1994, p. 9.

⁵⁷ Види Евангелос Кофос, “Влијанието на македонското прашање врз граѓанскиот конфликт во Грција (1943-1949)”, ‘The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)’, Hellenic Foundation for Defence and Foreign Policy: Occasional Papers No. 3 (Athens 1989), “Само едно единствено прашање има толкави различни и долготрајни реперкусии на почетокот, планирањето, водењето и перцепциите на Грчката граѓанска војна, а тоа е македонското прашање”. Концептот на Тито за обединета, автономна социјалистичка Македонија беше исто така политика која се спроведуваше поголем дел од меѓувоениот период. Неговото континуирано тежнење кон таа политика по 1945 го доведе до конфликт со Сталин.

⁵⁸ Полтон (види фуснота 44 над), стр. 171.

и Пиринска Македонија.⁵⁹ Со текот на времето, како што се подобруваа односите помеѓу Грција и Југославија, Атина почна да бара од Белград да ги контролира иредентистичките тенденции (кон Пиринска или Егејска Македонија) во однос на Социјалистичка Република Македонија.

2. Независна Македонија и расправа за името

Кога пред една декада се распадна бивша Југославија, се појавија пет независни држави. Меѓународната заедница за кратко време призна три од нив (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина), ја прифати и четвртата под името за кое самата држава одлучи, Федерална Република Југославија, која ги вклучува Србија и Црна Гора. Единствена од тие пет држави која не беше прифатена под сопственото име беше Македонија.

Одлуката Македонија да не се признае заедно со Словенија и Хрватска во јануари 1992, беше контрадикторна на создавањето на советодавно тело за правни прашања на ЕУ, како резултат на конфликтот во Југославија. Комисијата за арбитража, под водство на Роберт Бадинтер, откри дека Македонија, со тоа што го изменила Уставот за да се откаже од сите територијални претензии или непријателски пропаганди, ги задоволела тестовите на условите на [ЕЗ] за признавање.⁶⁰

Размислувањето на ЕУ нема врска со националните односи во Македонија или со нејзините односи со соседите. Во тоа време, Македонија имаше најмал потенцијал за конфликт од сите пет држави, со исклучок на Словенија. Но, нејзиниот јужен сосед, Грција, приговараше на “присвојувањето” на име и симболи кои се сметаат само за грчки, од страна на Македонија.

Во Македонија како и во останатите југословенски републики, крајот на еднопартискиот систем во 1990 доведе до повторна појава на националната и националистичка еуфорија. ВМРО-ДПМНЕ, водечката антикомунистичка партија - даде завет да дејствува за “идеалот на сите слободни Македонци да се обединат” во една македонска држава.⁶¹ Беа продавани мапи со “Солун” (македонско име за Тесалоники) во “голема Македонија”. Се промовираа и публикуваа и симболични врски со Александар Велики.

На овој начин, независна Македонија стапна на најболното грчко табу: иредентизмот кон Северна Грција и присвојувањето на древниот македонски завет. Грчките политичари, академици и новинари, правеа сензација од заканата од страна на новата држава и ексклузивитетот на грчките барања. Се одвиваа огромни демонстрации, каде учесниците изјавуваа дека “Македонија е Грција”. Обете водечки политички партии го охрабруваа трендот и грчката влада стана активна во спречувањето на признавањето на Македонија доколку Македонија не го промени своето име и престане со употреба на “Свездата на Вергина” на своето знаме.

---

⁵⁹ Професор Кофос, на пр., вели дека Тито го сковал целосниот македонски идентитет, вклучувајќи ја државата, јазикот, црквата и историјата. Види See Evangelos Kofos, ‘The Macedonian Question: The Politics of Mutation’, Institute for Balkan Studies (Thessaloniki, 1987), pp. 3-4. На друго место, пак, Кофос изјавил дека Грција, за разлика од Бугарија, признава “одделен словенски народ” во Македонија, но само се противи на нивната употреба на името “Македонци”. Во пракса, тешко е да се види дека дистинкцијата прави разлика. Не постои алтернативно име на “Македонци” кое би го одбринило од трајното бугарско негирање на постоењето на етничките Македонци. Сложени имиња, регионални имиња како “Торна Македонија” или пак “Вардарска Македонија”, само ја засилуваат бугарската положба дека Македонците се “Бугари” од “македонскиот дел”. Види Kofos, ‘Greece’s Macedonian Adventure: The Controversy over FYROM’s Independence and Recognition’, in *Greece and the New Balkans: Challenges and Opportunities*, edited by Van Coufoudakis, Harry J. Psomiades, Andre Gerolymatos, (New York, The Center for Byzantine and Modern Greek Studies, Queens College of the City University of New York, and Pella Publishing Company, N.Y., 1999), p. 363..

⁶⁰ Конференција за Југославија: Мислење на Комисијата за Арбитража бр.6 за признавањето на СРМ од страна на ЕУ И нејзините земји членки. Параграф 5. Терминот “ЕЗ” се однесува на Европската Заедница, која потоа прерасна во Европска Унија (ЕУ) со ратификација на Мастиришкиот договор во 1993.

⁶¹ *Oslobodjenje*, Сараево, 23 јуни 1990, цитирано во Полтон (види фуснота 44 над), стр. 173.

Во однос на името се изнајде консензус, “нема употреба на Македонија - или пак некоја од нејзините изведени зборови”, негирајќи го Скопје за опција на името “Македонија” во каква било форма, дури и со уводна придавка како “Горна”, “Нова” или пак “Вардарска”.⁶²

Атина го искористи своето членство во Европската Заедница за спречување на признавање на Македонија. Унијата ги послуша Грците и им овозможи ефективно вето за кое било име и забрана за име кое би го содржело зборот Македонија. На разочарување на Атина, Македонија беше примена во Обединетите Нации во април 1993, иако под “привремено име” како Бивша Југословенска Република Македонија (БЈРМ).⁶³ Сепак, повеќето земји, вклучувајќи ги и САД, одбија да го признаат Скопје уважувајќи ја Грција.

Следниот месец, претседавачот на Меѓународната конференција за бивша Југославија, Сајрус Венс и Лорд Овен, ја презедоа работата во свои раце. Повторно поставувајќи ги на маса поранешните компромисни напори, Венс го предложи името “Нова Македонија”. Обете страни го одбија, Грција придржувајќи се на својата максималистичка положба, а Македонија продолжувајќи да инсистира на уставното име.

Расправата го достигна дното во февруари 1994, кога Грција со премиерот Андреас Папандреу постави целосно ембарго врз БЈРМ освен за храна и лекови. Посредништвото на Венс пропадна во вода сè до септември 1995 кога тој го оддели проблемот со името од проблемот со знамето (со мотивот на древната македонска “Свезда на Вергина”. Во предвечерието на Дејтонските преговори и со вклученоста на американскиот пратеник Ричард Холбрук, Атина и Скопје конечно го потпишаа предлогот на Венс (Привремениот договор) за подигање на ембаргото и признавање на Скопје заради одрекувањето од знамето.⁶⁴ САД и останатите главни земји за кратко време воспоставија целосни дипломатски односи - четири години по прогласувањето на независноста на Македонија.

Во согласност со Привремениот договор, разговорите продолжија со наследникот на Венс, Метју Нимиц, со скромни потези на обете страни. Атина се откажа од барањето Скопје да не го користи името “Македонија” во било која форма, а се согласи на име како “Горна Македонија”. Од своја страна, Скопје е подготвено да прифати сложено име во своите односи со Грција, но продолжува да бара признание на уставното име и во мултилатералните, и во билатералните односи.

Разговорите на Нимиц дозволија двете влади да бараат разновидни решенија на проблемот во еден доверлив дипломатски канал. Специјалниот претставник исто така се сретна одделно со двете страни, вклучувајќи го и пленарниот состанок на Генералното собрание на ОН есента 2001. И генералниот секретар го дискутираше проблемот со двете страни. Овие упорни напори не изнајдоа решение, да се надеваме дека во иднина ќе бидат поуспешни.

Б. КОЈ Е СТАВОТ НА АТИНА

Грчката хиперчувствителност на Македонија има повеќе извори: Грчката граѓанска војна во која Словените активно учествуваа, долготрајната ранливост на Грција кон иредентизмот на северните граници, страв од дестабилизација на традиционалните, внатрешни поделби помеѓу Атина и нејзините северни покраини, и повремено, иритирачкото негирање на поврзаноста на модерна Грција со античка Грција и Византија.

Денес сево ова е помалку чувствително отколку пред една декада. Еминентниот грчки научник Евангелос Кофос вели дека Грција се стабилизирала и созрела од периодот на Втората Светска Војна, македонското прашање се развило од вистински “проблем на национална безбедност” до проблем на идентитет и конечно,

---

⁶² Види дискусија во, ‘Greece’s Macedonian Adventure’ (види фуснота над).

⁶³ Кратенката што се употребува во оригиналната верзија на текстов е FYROM, според востановената практика, иако според граматичките правила би требало да биде fYROM.

⁶⁴ Привремениот договор исто така вклучува и голем број практични мерки за олеснување на нормалната трговија и покрај разликите во името. На пр. грчките имиграциони власти не ставаат печат на македонските пасоши (што би значело признавање на името) на граница, туку издаваат виза на лист. Договорот е исто така значаен за да не се именува ниту една од земјите – наместо употреба на формулацијата “првата и втората страна”. Во 2002, секоја од страните има право да се повлече од договорот, и тоа повлекување ќе стапи во сила една година подоцна.

како резултат на грчката неодамнешна појава како безбеден и просперитетен член на ЕУ и НАТО - до проблем на човечки права; правата на Грците на нивното културно наследство.⁶⁵

Во секој случај, грчкиот став е сè уште дека Република Македонија или Македонија претставува негирање на грчкиот идентитет и изразување на иредентистички намери. Официјалната грчка политика бара “компромис” со предлог за името “Горна Македонија”. За возврат Грција ветува дека “ќе внимава на стабилноста и развојот на БЈРМ”. Дискусиите на МКГ со грчките власти укажаа дека ова би се проширило со вклучување зголемени инвестиции, безбедносна помош како и помош за придвижување на Македонија кон членство во ЕУ.⁶⁶ Грција негира било каква поврзаност на расправата за името со неодамнешната внатрешна криза на Македонија со Албанците; ја обвинува “националистичката” бескомпромисност на Скопје за своите проблеми.

Неколку мислења, кои не мора да значи дека се официјална политика, го прикажуваат грчкиот став:

- Верувањето дека и покрај Рамковниот договор, поделбата на Македонија е само прашање на време. Со ова размислување, за владата на Грција нема смисла да презема политички ризик за да ја стабилизира државата која има ограничена иднина. Згора на тоа, некои грчки аналитичари не веруваат дека проблемот со името има огромен придонес за нестабилноста на Македонија, и се сомневаат дека решавањето на името ќе помогне во стабилизацијата на државата.⁶⁷
- Убеденоста дека на Македонија & е потребна Грција многу повеќе отколку обратно. Додека Грција е трет најголем трговски партнер на Македонија, Македонија се рангира само во вторите дванаесет трговски партнери на Грција.⁶⁸ Понатаму, како членка на ЕУ, Грција има огромно влијание врз македонските аспирации за членство во ЕУ. Договорот за стабилизација и асоцијација со ЕУ, кој Скопје го потпиша во април 2001 како основа за процесот на членство, нема да стапи целосно во сила сè додека не се ратификува од страна на сите држави членки на ЕУ, вклучувајќи ја и Грција.
- Сомневање дека тврдоглавоста, повеќе отколку суштинската чувствителност, е причината зошто Скопје сè уште ги нема прифатено грчките услови. Впечатокот дека премиерот Георгиевски покажал волја да го прифати името “Горна Македонија” само го засилува ова сомнение.
- Чувство дека грчката чувствителност е целосно погрешно сфатена и не се цени. Тенденцијата на многумина дипломати да го занемарат грчкиот став ги разбеснува Грците и го засилува нивното мислење дека монополизацијата на Македонија со името ги затворила очите на светот за егзистенцијата и идентитетот на Грчка Македонија.
- Вознемиреноста дека ако поушти со името, тоа нема да биде само повреда на достоинството на грчкиот народ и политички ризик за владата, туку и отворање Пандорината кутија за отстапки и компликации. Со ова гледиште, постои страв дека Скопје би се перчело со прифаќањето на уставното име и би поставило предизвици за грчката употреба на името Македонија, како и правни и други претензии кои се однесуваат на тековното и прогонето етничко македонско население. Со други зборови, “иредентизмот” за Грците не се манифестира преку земање територии, туку преку постојано зголемена правна и комерцијална узурпација. (Ова исто така, делумно објаснува зошто повторените македонски ветувања за немање територијални претензии не задоволуваат.)
- Верувањето дека не постои нешто што се нарекува (негрчки) Македонец. Идејата дека Словенските Македонци се “навистина” Бугари (или нешто друго), е основа на грчкиот став кон проблемот со името. Како поддршка на ова гледиште, интелектуалците веруваат дека македонскиот идентитет е во огромна мера мајсторија на Тито.
- Убеденоста дека самата употреба на името го негира постоењето на грчко македонскиот идентитет. Ова претставува сржта на проблемот. За сите претходно наведени причини, многумина Грци гледаат на

⁶⁵Интервју на МКГ со проф. Кофос, на 4 октомври 2001.

⁶⁶Грција е веќе главен странски инвеститор во Македонија, а инвестициите во текот на 2000 изнесувале 300.000.000 долари.

⁶⁷Дискусиите на МКГ на Грчката фондација за европска и надворешна политика, Атина.

⁶⁸Извор: Грчката канцеларија за врски, Скопје. *The Economist Intelligence Unit, East European Investment Prospects 2001.*

употребата на името не само како на навреда, туку и негирање на нивниот сопствен идентитет. Овие гледишта се поврзуваат околу клучното барање Скопје да ја прифати, како максимум, употребата на сложеното име наместо уставното име⁶⁹

В. КОЈ Е СТАВОТ НА СКОПЈЕ

За Македонците, “Македонија” служи како единствено име и за државата и за народот. Оваа дистинкција е суштинска: името на државата, Република Македонија, е неразделно поврзано со идентитетот на македонскиот народ. Негирањето на целосната употреба на нивното име за Македонците претставува факт дека самите тие, нивната држава и нивниот јазик се “вештачка творба” (како што тврдат некои Грци и Бугари) и постојат само како дел од бугарскиот народ (како што укажува Бугарија).

Накратко, за Македонците проблемот со името не е прашање само на идентитет, туку и на постоење. Ова гледиште е засилено со три размислувања:

- Дека името веднаш ја идентификува државата и народот и дека Македонците немаат друга “роднинска” или пак “матична” држава за да го обезбеди нивниот идентитет;
- Дека нивниот идентитет е постојано предизвикуван од страна на Бугарија, која тврди дека тие се втора компонента на една иста нација;
- Дека привременото име БЈРМ не е само понижување, туку и привремено прифаќање на државата, како нејзината сегашна форма само да претходи на конечниот нејзин статус кој треба да се одлучи подоцна.

Сепак, во изминатите две години Скопје беше подготвено да прифати одделно име, добиено со преговорите (на пр. Горна Македонија) само за употреба со Грција, со цел да се направи разлика помеѓу државата и грчката северна покраина Македонија.⁷⁰ Четвртото размислување е следново:

По болните попуштања во Охрид, вклучувајќи ги и оние околу идентитетот, бесцелно е понатаму да се преговара за прашања околу идентитетот, било да е тоа со Грција, Бугарија или Србија.

Ова придонесува за продлабочување на Македонското убедување за прашањето на името во текот на 2001. Најпочитуваната политичка личност во Македонија, поранешниот претседател Киро Глигоров, на почетокот на годината зборуваше за политичкото и народното мнозинство (не само за премиерот Георгиевски) и рече: “Јас сум убеден дека во Република Македонија не постои државник кој е подготвен и овластен да дава согласност за промена на уставното име на државата. Исто така, ниту една држава или меѓународна организација не смее да бара од нас да го смениме нашиот устав или пак да ни наметне име кое нам не ни припаѓа”⁷¹. Неодамна, Борис Трајковски, наследникот на Глигоров, “повторно ја повика меѓународната заедница да го признае нашето уставно име - Република Македонија. Ова би претставувало вистинска поддршка на нашиот суверенитет, нашиот идентитет и огромен придонес за трајна стабилност во регионот”.⁷²

Новиот заменик премиер, Доста Димовска изјави за МКГ дека “во поглед на важноста која името ја има за Македонија, ако треба да се постави на скала од 1 до 10, тогаш прашањето на името има значајност 10”.⁷³ Во интервјуата со МКГ и останатите водечки владини личности, како и оние од опозиција, вклучувајќи ги самиот Георгиевски и поранешниот премиер и претседател на СДСМ Црвенковски, го делат истото чувство

⁶⁹ Грција го цитира преседанот на ОН за државите како Франција да користат форма различна од уставното име.

⁷⁰ На грчки, ‘Peripheria Makedonias’, Оддел за (покраината) Македонија.

⁷¹ Киро Глигоров, “Борбата за меѓународно признавање на Македонија”, во *Попис:Македонија 1989-1999*, (Скопје, Институт отворено општество, 2001), стр. 79.

⁷² Претседателската изјава од 16 ноември 2001.

⁷³ Интервју на МКГ со заменик претседателот на ВМРО-ДПМНЕ, Доста Димовска, 14 септември 2001.

Г. СПОРЕДБА НА ПОЗИЦИИТЕ

Сржта на Македонското прашање денес е дека судирот околу географскиот и историскиот регион познат како “Македонија” се измешал со контраверзноста околу постоењето на еден народ и неговата држава. Како последица на тоа, прифаќајќи ја грчката (или бугарската) позиција би значело не само од одрекување од македонската позиција, туку и одрекување на македонското постоење воопшто.

Основните проблеми со позицијата на Атина не потекнуваат од потрагата по човекови и културни права *per se*. Грчката позиција имплицира супериорно - честопати и ексклузивно право на привремено именување како и на културното наследство на Македонија. Од грчка перспектива, употребата на името “Република Македонија” од страна на Скопје значи “присвојување” и “монополизација” на грчката сопственост. Употребата на името од страна на Скопје само по себе го “одрекува” постоењето на грчката Македонија и ја “лишува” Грција од нејзиното наследство. Накратко, грчката позиција е дека употребата на името Македонија само по себе претставува закана за нејзиното наследство и идентитет.

Историскиот регион на Македонија навистина сочинува еден важен дел од грчкиот идентитет. Но колку и да им е битна античка Македонија на Грците, сепак постои една објективна разлика: Грција не зависи од името Македонија како ексклузивен одредувач на грчкиот идентитет.

Што се однесува до законот, барањата на Грција се невалидни.

Грчкото барање за промена на името Република Македонија наоѓа недоволна или никаква поддршка во меѓународните закони.⁷⁴ Бадинтеровата комисија го зема предвид прашањето во нејзиното Советодавно мислење, истакнувајќи дека “Република Македонија недвосмислено се оградува од какви било територијални претензии”; (поради тоа), употребата на името “Македонија” не имплицира никакви територијални претензии кон друга држава”.⁷⁵ Колку и да е легитимно грчкото претендирање кон наследството на Александар, историското и културното наследство не гарантираат авторско право на имиња на места.

Употребата на “провизорно” име како услов за членство во ОН е најверојатно прекршување на Член 4 на Повелбата која според Меѓународниот суд за правда строго ги ограничува барањата кои смеат да се наметнат како услов за членство.⁷⁶ Образложувањето на Советот за безбедност за застранување од одредбите и практиките на ОН - “интересот (од) одржување мирни и добрососедски односи во регионот”- сега, во моменти на очигледна нестабилност во Македонија, би говореле во спротивна насока: дозволувајќи и на Македонија најбрза можна употреба на нејзиното уставно име.

За да се биде фер потребно е да се проучи досието за да се види кои чекори досега се презеле за разрешување на спорот. Колку и да била виновна Македонија за својата националистичка еуфорија во периодот околу 1990 година, грчката одлука да и се наметне комплетно ембарго беше неразумна”.⁷⁷ На барање на Грција,

---

⁷⁴ “По сè изгледа дека не постои основа или пак практика во меѓународното право за грчката позиција [да се одложи признавањето на Македонија додека таа не го смени името]”. Henkin, Pugh, Schacter, Smit, *International Law, Cases and Materials*, Third Edition (Minnesota 1993), p. 253. Додека во меѓународните закони може да се најдат одделни клаузули кои дозволуваат дискреционо право при признавање, дури и наметнување услови пред да се даде признавање, таквото дискреционо право “не е прашање на арбитрарна или политичка отстапка, туку се дава или се одбива во согласност со законските принципи”. Во случајот на Грција и Македонија, таквиот принцип, меѓутоа очигледно недостига. В. *International Law*, London, Ninth Edition, Volume I, Chapter 2, ‘Recognition of States and Governments’, Sections 39 and 34.

⁷⁵ Конференција на Арбитражната комисија за Југославија, мислења и прашања што произлегоа од распадот на Југославија, Мислење бр. 6 за признавање на Социјалистичка Република Македонија од ЕЗ и нејзините членки.

⁷⁶ В. ‘Admission of a State to the United Nations’, Advisory Opinion, 1948 ICJ Rep. 57, 61.

⁷⁷ Европската комисија во април 1994 ја предизвика легитимноста на ембаргото пред Европскиот совет за Правда како прашање на законот на Европската унија. Генералниот адвокат на судот го поддржа грчкиот став дека преземањето на “контрамерки” е субјективна одлука и не може да се попречи (врз основа на тоа што државната безбедност е прашање на субјективна проценка) и дека судот одлучува да не го разгледува тоа прашање. Види Szasz, ‘Greece-the Former Yugoslav Republic of Macedonia: Interim Accord and Practical Measures Related to the Interim Accord’, *International Legal Materials*, November 1995, p. 1,464. Во секој случај, доколку судот побареше да се поддржи со доказ нејзиниот став дека “заканата” наметнатата од Македонија ги оправдува наметнатите “контрамерки” (т.е. ембаргото), тешко дека Атина ќе можеше да задоволи некои разумни европски стандарди. Како што беше забележано погоре, Бадентеровата комисија посебно истакна

Македонија еднаш веќе го смени Уставот, вметнувајќи три амандмани во кои се тврди дека таа нема територијални претензии кон соседните држави, дека нема да се меша во нивната внатрешна политика и дека своите граници би ги променила единствено во согласност со меѓународните норми.⁷⁸

Д. МЕЃУНАРОДНИОТ ИНТЕРЕС

Меѓународната заедница сака да ја стабилизира Македонија и да обезбеди усвојување и имплементација на долгорочните реформи договорени во Охрид. Ова од своја страна & дава на меѓународната заедница стратешка причина да работи со Грција на пронаоѓање начин за признавање на уставното име на Македонија како *прашање на регионална стабилност*.⁷⁹ Предизвикот е конечно да се надмине таа нулта-динамика и да се најде начин за потврдување на македонскиот идентитет, без одрекување на грчкиот и со осврт кон главните грчки поплаки.

Набљудувачите на меѓународната заедница во консултации со МКГ се согласуваат дека таков еден фер механизам кој дозволува употреба на името Македонија, што е и желба на нејзините жители, во меѓународната комуникација би помогнало во голема мерка за:

- намалување на огорченоста и фрустрацијата која ја чувствуваат Македонците поради отстапките кон Албанците и улогата на меѓународната заедница;
- зголемување на влијанието на меѓународната заедница;
- зајакнување на умерените и создавање критична маса за поддршка на реформите од Охрид како нешто повеќе од само средство за одложување на следната војна;
- забавување на центрифугалните сили кои го кинат ткивото на државата;
- ставање во непријатна ситуација на оние во Македонија кои се за војна, како и оние надвор од Македонија кои претендираат кон државата и
- враќање на добрососедските односи на Македонија.

Во спротивно, за да се истрае во наметнување на еден идеалистички договор како оној од Охрид, без да се поставува прашањето за името, им укажува на Македонците дека меѓународната заедница или не е сериозна за проектот или одбива да ја сфати загриженоста на Македонија за својата безбедност. Накратко, тешко е да се види како еден траен компромис како охридскиот може да функционира во земја со провизорно име.

дека Македонија се откажува од сите територијални претензии и дека одрекува дека нејзиното име имплицира какви било територијални претензии кон некоја држава. Згора на тоа, повлекувањето на српски доминираната Југословенска народна армија – ЈНА во огромна мерка ги намали македонските воени капацитети, оневозможувајќи успех на каков било прекуграницен напад на Грција. Види Баденгеровата арбитражна комисија, мислење 6, став 5.

⁷⁸ Устав на РМ, член 49, став 1. Амандманите стапиле во сила на 6 јануари 1992.

⁷⁹ Ова не е првпат стратешките интереси да ја насочуваат одлуката за македонското прашање. Грчкиот научник Евангелос Кофос посочил дека Стејт Департментот зазел став (по Втората светска војна) сржта на македонското прашање било одржувањето на територијалниот интегритет на Грција. Борбата против комунизмот загарантирала овој императив да не се наметне во текот на Студената војна. Со зачувувањето на Македонија, кое е сега тема на дискусија и со Студената војна од пред повеќе од една деценија, сржта се сели повторно во Скопје. Kofos, 'The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)', Hellenic Foundation for Defence and Foreign Policy: Occasional Papers No. 3, Athens 1989, p. 24.

III. НОВ ПРЕДЛОГ: ТРИЛАТЕРАЛЕН, НЕ БИЛАТЕРАЛЕН

За да се може да се спроведе кое било предложено решение за спорот со името, тоа мора да исполнува три критериуми:

- Мора да помогне во зачувувањето на Македонија како една интегрална држава и да придонесува за стабилноста во регионот. Не смее да ги намали македонските стравувања на сметка на грчките и мора да ги земе предвид односите на Скопје со останатите соседи - не само Атина, туку и Софија и Белград.
- Мора во голема мера да придонесе за имплементација на охридскиот договор со тоа што ќе помогне да се надмине најголемата пречка - македонското чувство на несигурност - да не падне во рацете на антиреформската групација. Мора да обезбеди некаква моќ на меѓународната заедница доколку Скопје продолжи со одолговлекување на своите обврски.
- Мора да биде практично можно да се постигне и спроведе. Не треба да бара некакво херојско заобиколување на меѓународната дипломатија или создавање на некаква крута рамка или структура. Понатаму, тоа мора да биде доследно на целокупната цел за минимализирање на меѓународното распоредување на Балканот.

Решението кое е предложено овде - кое беше предмет на разновидни консултации во Скопје и Атина и со уште неколку главни меѓународни играчи - содржи елементи кои се дизајнирани за да ги задоволат овие критериуми. Тоа ја заменува залудната надеж за постигнување билатерален компромис по прашањето - идентитет и културно наследство - тоа го победува компромисот со една трилатерална формула која ја прави меѓународната заедница⁸⁰ активен учесник во постигнувањето решение.

Предлогот на МКГ содржи три главни елементи кои би стапиле во сила истовремено:

- Билатерален договор меѓу Скопје и Атина кој вклучува отстапки за грчките поплаки .
- Дипломатски ноти од земјите членки на ЕУ И НАТО како и од други кои го признаваат и името Republika Makedonija и условите на билатералниот договор, со ветување дека ќе се консултираат со Грција за соодветните мерки кои би се примениле доколку се прекрши договорот.
- Прифаќање и употреба на името Republika Makedonija на македонски јазик за сите работни потреби од страна на ОН и другите меѓувладини организации.

Пред да се прифати името “Република Македонија”, би било разумно за меѓународната заедница однапред да побара од Македонија барем две отстапки поврзани со Рамковниот договор и тоа:

Скопје да побара од НАТО да ја продолжат својата мисија уште шест месеци и по март 2002, и

Скопје да побара од ОБСЕ да ја продолжат нивната мисија уште 12 месеци по декември 2001 и значително да ја зголемат нивната улога на изборите.

Следува деталниот предлог.

A. ТРИТЕ КЛУЧНИ ЕЛЕМЕНТИ

Елемент број еден: Билатерален договор за отстапки на Атина

---

⁸⁰ Терминот “меѓународна заедница” се однесува пред сè на САД и на членките на ЕУ и НАТО (освен Грција) како трета страна, со најголем интерес во разрешување на спорот со името, плус способноста да го имплементираат решението опишано во овој извештај.

По добивањето знак од меѓународната заедница дека е подготвена да премине на прашањето, Атина и Скопје ќе го заклучат договорот кој се состои главно од македонски отстапки:

1. Македонија прифаќа Република Грција да го употребува името “Горна Македонија” и “Горни Македонци” (или слична договорена формулација), кое ќе се однесува на Република Македонија и на нејзиниот народ, во сите односи со неа, вклучувајќи ги и мултилатералните организации;
2. Двете страни се обврзуваат да не ја попречуваат употребата на името “Македонија” или “Македонци” во било која форма во трговски контекст во врска со производи или услуги кои потекнуваат од Република Грција или од Република Македонија;
3. Македонија со обврзува да обезбеди формална парламентарна декларација за културни и историски прашања кои ја
  - потврдуваат свечено македонската обврска, како член на УНЕСКО и како потписник на релевантните меѓународни конвенции да го почитува и чува наследството на грчката традиција во рамките на територијата на Република Македонија и правата за културното наследство на сите народи кои го населуваат географскиот регион на Македонија⁸¹; и
  - Ветува дека ќе охрабрува целосна и највисока соработка во духот на науката и потрагата по вистина, на регионалните и меѓународните академски форуми за унапредување на заедничко разбирање на историјата (античка, средновековна и модерна), на географскиот регион Македонија и сите нејзини народи;
4. прифаќање на одредбите од Привремениот договор кои вклучуваат
  - Постојана обврска на двете страни, според став 1 од член 7 на Привремениот договор, за забрана на државно-контролирана пропаганда и обесхрабрување од приватни лица кои поттикнуваат насилство, омраза или непријателство;
  - Обврска на двете страни за употреба на симболите кои се дел од историското и културно наследство, според ставот 2 и 3 од член 7 на Привремениот договор; и
  - Сите останати одредби од Привремениот договор освен оние за кои и двете страни се согласуваат дека не се повеќе применливи. Тоа значи дека практичните мерки во врска со возилата и пасошите ќе продолжат да важат.
5. Да се повика УНЕСКО, Советот на Европа или некоја согласна трета страна (на пр. некој независен експертски одбор) да го испита македонскиот образовен план, особено по предметите историја и географија, за да се осигура неговото придржување кон меѓународните стандарди и дали е во согласност или дух во рамките на членот 7 од Привремениот договор.
6. Македонија се обврзува да обезбеди формална Парламентарна декларација која понатаму би ги појаснила член 49 од Уставот (според кој Македонија се “грижи за статусот и правата на Македонците кои живеат во соседните држави”) и членот 6 од Привремениот договор. Во појаснувањето би се назначило дека прифаќањето на таквиот статус и права би било строго во согласност со меѓународниот закон и во соработка со релевантни меѓународни организации.⁸²
7. Ако ги добие сите свои права според меѓународниот закон кои се однесуваат на можните барања на нејзините жители или пак на самата држава, Република Македонија изјавува дека постоењето на овој Договор или која било негова одредба, или прифаќањето на нејзиното уставно име од трета страна,

⁸¹ Грчката реципрочна обврска како член на УНЕСКО да го почитува македонското етничко наследство во Грција ќе продолжи незасегнато од оваа конвенција.

⁸² Како што беше забележано погоре, членот 49 од Уставот беше надополнет со амандмани. Моменталната одредба би ги проширила тие амандмани да го опфатат специфичното прашање за изложување на етничкиот род.

нема да го протолкува како давање единствена или проширена платформа на Републиката за донесување на такви барања.

Елемент број два: Признавање на уставното име од страна на меѓународната заедница

Земјите членки на НАТО и на Европската Унија и останатите формално ќе го прифатат овој билатерален договор преку размена на дипломатски ноти со двете страни. Овие дипломатски ноти ќе го признаат името “Република Македонија” и истовремено ќе ги признаат условите на билатералниот договор Атина - Скопје. Тие исто така ќе ветат дека ќе ја консултираат Грција за соодветните мерки кои би се презеле доколку се прекршат гаранциите содржани во договорот.

Елемент број три: Обединетите нации и останатите меѓувладини организации ќе го усвојат и употребуваат името Republika Makedonija за сите работни цели.

- *Формално име:* Формалното име во ОН и во останатите меѓувладини организации ќе биде уставното име, Republika Makedonija, напишано на македонски јазик, на латиница.
- *Кратко име:* краткото (или неформално) име ќе остане Република Македонија - не ‘Macedonia’ или ‘Makedonija’ - и ќе биде ставено под буквата “p” не “m” во азбучниот регистар.
- *Грчка употреба:* Грција ќе има право во Обединетите нации да го употребува името “Горна Македонија” за државата и “Горни Македонци” за народот (или сличен назив според билатералниот договор со Македонија).
- *Придавска:* сите останати ќе ја употребуваат придавската форма “на/од Република Македонија” освен кога се однесува на јазикот или на народот. Во тој случај придавската форма ќе биде “македонски народ” и “македонски јазик”.

Примери: “Советот за безбедност му посакува добредојде на претставникот на Република Македонија и му го честита националниот празник на македонскиот народ”

“Грција исто така сака да им го честита националниот ден на претставникот на Горна Македонија и на горномакедонскиот народ”

Пред формално да се признае името Republika Makedonija билатерално и во меѓувладините организации, би било разумно од меѓународната заедница однапред да побара барем две отстапки од Македонија во врска со имплементацијата на Реамковниот договор, имено:

- Овластување и покана до НАТО да ја продолжи својата мисија уште шест месеци по датата кога таа истекува (март 2002). За возврат, меѓународната заедница би ги искористила своите позиции за да ја зголеми и понатаму соработката во Партнерството за мир и да ги проучи сите начини за забрзување на процесот за членство во НАТО.
- Овластување и покана до ОБСЕ да ја продолжи својата мисија уште дванаесет месеци по декември 2001 и да земе активно учество во организацијата на изборите, над предвиденото со Рамковниот договор.⁸³ На ОБСЕ нема да му биде дозволено да наложува и забранува одлуки на Владата или изборните тела, но ќе има целосен пристап и учество во таквите тела уште од почетокот на изборниот процес. Ќе му биде дозволено да предлага чекори и да дава совети и материјална помош. Особено внимание ќе се обрне на усовршување на регуларна гласачка листа и процедури со цел да се избегне двојно гласање или други недоследности.

---

⁸³ Рамковен договор, Анекс Ц, став 2.2: “Парламентарните избори ќе се одржат најдоцна до 27 јануари 2002. Меѓународни организации вклучувајќи ја ОБСЕ ќе бидат поканети да ги набљудуваат овие избори”.

Б. ПРОЦЕДУРА НА МЕЃУНАРОДНАТА ЗАЕДНИЦА

САД и членките на Европската Унија ќе ја имаат улогата на олеснувачи на предлогот. Тие на Атина и на Скопје ќе им ја сигнализираат нивната поддршка за ова решение и ќе бараат од двата главни града да пристапат кон специјалниот претставник на ОН за свикнување на специјални преговори во врска со билатералниот договор. Доколку специјалниот претставник поднесе извештај дека Македонија не успеала да се прилагоди на законските поплаки на Грција, САД и Европската унија нема да ја сменат нивната политика за употреба на името “Поранешна Југословенска Република Македонија”. Доколку тој изјави дека Грција инсистирала на претешки услови, тогаш САД и Европската унија би можеле да сигнализираат дека не постои билатерална согласност за нивната подготвеност да се тргне чекор понапред.

Предлогот е доказ против можните обиди на Скопје да го искористи за забавување на Рамковниот договор. Ако Скопје се обиде да инсистира дека нема да го имплементира Договорот доколку не се признае името, ќе добие директен одговор: “нема да има никаква промена на името, дури ни според предложениот предлог, се додека не си ги исполни своите обврски”.

Овој предлог не создава нови структури, ниту пак - откако во принцип ќе се постигне соогласност за процесот - ќе бара неможни дипломатски напори или внимание на највисоко ниво. Прашањата кои се предмет на овој предлог - спорот околу македонскиот идентитет и изборот кој тој им го наметнува на Македонците - постојат независно од овој предлог. Неуспехот да им се пристапи ќе има сериозно влијание на остатокот од агендата на меѓународната заедница кој се однесува на Македонија и на регионот.

В. ДОПОЛНИТЕЛНИ ПРАШАЊА

1. Бугарија, Србија и македонските симболи

МКГ исто така предлага Бугарија и Србија да преземат чекори за потврда на нивното признавање на македонските симболи. Како услов за пристап во членството на НАТО, ЕУ и останатите меѓународни организации, Бугарија особено треба да демонстрира целосно откажување од каква било претензија - исказана или имплицитна - во врска со македонскиот јазик, народ или држава.

2. Албанија, Бугарија и македонските малцинства

Бугарија и Албанија треба да се консултираат со Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ за да утврдат дали положбата на македонските малцинства во нивните земји ги задоволува европските стандарди. (Таквите прашања кои се однесуваат на Грција и на Србија треба да се разгледуваат посебно, надвор од контекстот на овој предлог). Со оглед на тоа што Албанците во Македонија добиваат значителни отстапки според Охридскиот договор, Албанија особено треба да гарантира обезбедување соодветни права за македонското малцинство таму во поглед на образованието, употребата на јазикот и претставници во локалната и централната власт, како и во полицијата⁸⁴.

---

⁸⁴ Уставните реформи во Албанија не треба да се исклучат. Како што се истакнува во основните принципи на Рамковниот договор “една модерна демократска држава во природниот тек на својот развој и созревање мора постојано да гарантира дека нејзиниот устав целосно ги задоволува потребите на сите нејзини граѓани”. Рамковен договор, став 1.4. Македонските малцинства не треба да поттикнуваат насилство за да привлечат внимание на нивните незадоволства во Албанија или на кое било друго место.

IV. ЗАКЛУЧОК

Иако меѓународната употреба на името “Република Македонија” не е онака како што Грција преферира да заврши овој спор, предлогот ги опфаќа главните поплаки на Атина:

- Неговото примарно барање за поврзување на некои специфични карактеристики со името “Република Македонија” се задоволува на два начина:
- Се прифаќа меѓународното име да биде на македонски јазик;
- Со тоа што краткото име “Македонија” нема да се употребува во ОН и во останати меѓувладини организации.
- Атинските поплаки на културните и историските претензии се опфатени со Парламентарната декларација во ставот 3 од елементот број еден споменат погоре во текстот (кој го опишува билатералниот договор) и во одредбата за образовниот план во ставот 5.
- Нејзината загриженост дека Скопје хипотетички би бил во состојба да ја предизвика грчката употреба на името Македонија е опфатена во ставот 2;
- Нејзината загриженост дека Скопје ќе го искористи договорот или името за територијални барања или сопственост или барања за човекови права на етничките Македонци кои живеат или порано живееле во Грција, е опфатена во забраната во ставот 7;
- Нејзината загриженост дека раздвоеното “Ирско решение”⁸⁵ би ја изложило Грција на изолација и исмевање во меѓународната заедница е опфатено во предлогот, односно, билатералните ноти експлицитно ги признаваат условите на договорот Атина - Скопје. Наместо да ја изложи Грција по ова прашање, договорот приближува други земји во согласност со Атина до степен на потпишување на легитимноста на грчката употреба на името “Горна Македонија”.

Речиси сите отстапки направени од страна на Скопје ќе бидат унилатерални и нереципрочни. На пример, предлогот не предвидува рецензија на грчките учебници, за етнички македонските топоними во Грција, или пак декларација за македонското наследство или пак етничко македонско малцинство кое Грција не го признава.

Има неколку причини поради кои овој момент е најпогоден за пристап кон Грција по прашањето за името:

Распоредувањето на НАТО трупите и важната мисија на ОБСЕ во Македонија се доказ дека албанскиот конфликт ја интернационализирал македонската ситуација. Ова ги ограничува опциите кои & се достапни на Атина во нејзиниот спор со Скопје околу името.

Атина има сопствени интереси мисиите во Македонија да успеат. Продолжувањето на конфликтот би можело да ги загрози нејзините инвестиции и да ја изложи на бегалски бранови.⁸⁶ Каков било значителен прилив на Македонци и/или Албанци се заканува повторно да го отвори македонското прашање во Грција и повторно да ја изложи Грција на разгледување на човековите права кои се однесуваат на нејзините малцинства.

⁸⁵ Велика Британија речиси ексклузивно & се обраќа на Ирска како “Република Ирска” за да ја засили разликата меѓу Даблин и Белфаст, т.е. “Северна Ирска”.

⁸⁶ Свесен за ризиците од бегалски бранови, еден грчки генерал во август 2001го поттикна создавањето на “cordon sanitaire” во Македонија за да ги спречи бегалците да ја преминуваат границата кон Грција. (информацијата е од Томислав Ивановски, главен уредник на неделникот Старт)

Со тек на времето, името “Македонија” се почесто се употребува и неговата употреба станува вообичаена.⁸⁷ Тоа би можело да го охрабри Скопје да стане понефлексибилно во однос на отстапките. Според тоа, овој момент би бил најпогоден за постигнување договор.

Привремениот договор истекува следната година (истекувањето стапува во сила во 2003, доколку едната страна одлучи да заврши договорот). И покрај тоа што договорот не мора автоматски да престане да функционира, тој неизбежно ќе го фрли прашањето назад во агендата, давајќи му на Скопје платформа за да го турка понатаму.

Владата на ПАСОК нема потреба да оди на избори сè до април 2004. Премиерот Симитис е во подем по последниот партиски конгрес. Кризата во Македонија и нејзиното потенцијално влијание на Грција & дава на владата “покрытие” за да ја смени политиката.

Грција имаше конструктивно барање да дејствува како регионален лидер. Решавањето на спорот околу името би го прикажале грчкото државништво во најдобро светло.

Доколку македонската вознемиреност околу националниот идентитет на се разгледа, Рамковниот договор може сè уште да се “заплеткува” во моменталните проблеми. А уште поверојатно е дека ќе подлегнува на различните искушенија анализирани во овој извештај. Иако сегашниот предлог за разрешување на спорот со името не е без тешкотии, тие сепак се помали од далеку посериозниот ризик да & се дозволи на Македонија да се тетерави кон насилство.

Овој предлог не е лек за сè, но сепак ќе & ја обезбеди на Македонија долго посакуваната потврда за идентитет и ќе & даде не само на меѓународната заедница туку и на македонските умерени сили значителна моќ да го натераат Скопје на трајна обврзаност кон реформите од Охрид. Изборот за меѓународната заедница е дали ќе се посвети целосно на зачувувањето на Македонија. Токму поради оваа причина, а не поради некаква апстрактна “правда” или “чесност”, треба да се најде начин да се признае уставното име на Македонија и грчко-македонскиот идентитет. Признавањето на името нема само по себе да гарантира опстанок за Македонија, но доколку продолжи да се употребува анахроната кратенка БЈРМ, или ако се усвои сложено име, тоа само ќе им помодне на оние надворешни и внатрешни сили кои преферираат конфронтација и поделба. Накратко, еден траен компромис како оној од Охрид не може да се очекува да функционира со привизорно име како што е БЈРМ.

Изборот за Македонија е дали ќе бара сигурност со албанското малцинство во една мултиетничка држава или ќе ризикува ескалација на насилство кое може да го загрози опстанокот на државата. Како размена за одлуката за името, од Македонците ќе се очекува да се посветат целосно на охридскиот проект за заедничка егзистенција со Албанците во мултиетничка држава. Со други зборови, вистинската етничка сигурност - заштитата на македонскиот етнички идентитет наспроти неговите трајни историски предизвици-меѓународната заедница може единствено да го гарантира доколку Македонија вложи добар и искрен напор да изгради една заедничка држава.

Иако сегашниот предлог го потврдува грчкото право да го бара своето македонско наследство на секаков начин освен со одрекување на македонската употреба на името, Грција исто така се соочува со избор. Ќе продолжи ли да тврди дека е недоволно поддржана во меѓународните закони⁸⁸, и со тоа да ја става во опасност стабилноста на регионот и сопствените пошироки интереси? Или ќе покаже дека е целосно подготвена да ја прифати одговорноста која & ја носи улогата на водечка сила во југоисточна Европа?

Скопје / Брисел, 10 декември 2001

⁸⁷ Самиот Рамковен договор го употребува името “Македонија” а не БЈРМ. (Грчкиот став е дека иако беше воден и посведочен од пратеници од САД и од ЕУ, Рамковниот договор е сепак внатрешен документ и затоа не е преседан за употребата на името). Дури и во грчкото новинарство почнува да се употребува името “Македонија” во неусловена поврзаност со БЈРМ. Види септемвриско/октомвриско издание на списанието *Odyssey*, стр.10.

⁸⁸ Види Henkin, стр.253 и Бадентерова комисија, бр.6 став 5. МКГ консултираше и други еминентни правни експерти кои го поддржаа ставот на Хенкин и Бадентер.